

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
ПОШУК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ І ВИЯВЛЕННЯ ДИТЯЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У
ДНЗ

ВИКРИКАЧ ХРИСТИНА ІГОРІВНА

Студент(ка) IV-го курсу

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1/2018

Науковий керівник:

Гаврилюк Ілона Ю.
ст. викладач

Завідувач кафедрою _____

Біда Олена А. доктор
пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2019 року

Протокол № _____ / 201__

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

**Бакалаврська робота
ПОШУК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ І ВИЯВЛЕННЯ ДИТЯЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У
ДНЗ**

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студент(ка) IV-го курсу

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Викриач Христина Ігорівна

Науковий керівник: Гаврилюк Ілона Ю.
ст. викладач

Рецензент: Гребя Ілдіко Золтанівна
викладач

Берегове
2019

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

TEHETSÉGGUTATÁS ÉS KOMPETENCIAVIZSGÁLAT AZ ÓVODÁBAN

Szakedolgozat

Készítette: Vikrikács Krisztina

IV. évfolyamos Óvodapedagógia

szakos hallgató

Témavezető: Gávriľjuk Ilona

főiskolai adjunktus

Recenzens: Greba Ildikó

adjunktus

Beregszász – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОБДАРОВАНОСТІ	9
1.1. Обдарованість: суть, види	9
1.2. Концепції обдарованості.....	15
1.3. Виявлення та методи діагностування обдарованих дітей	18
1.4. Форми і методи роботи з обдарованими дітьми.....	21
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ КОМПЕТЕНТНОСТІ	24
2.1. Компетентність: поняття, структура, основні моделі	24
2.2. Форма будови компетенції	30
2.3. Соціальна компетентність	32
РОЗДІЛ III. ДІАГНОСТИКА ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ У ДНЗ №6 М.БОРИСЛАВА «ТЕРЕМОК»	35
3.1. Діагностика дитячої обдарованості за методикою «Карта обдарованості».	36
3.2. Хід проведення діагностики видів та внутрішніх факторів обдарованості.....	38
3.3. Аналіз результатів дослідження «Карта обдарованості»	39
3.4. Порівняльний аналіз.....	45
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48
СПИСОК МАЛЮНКІВ.....	50
СПИСОК ТАБЛИЦЬ	51
ДОДАТКИ.....	52
РЕЗЮМЕ угорською мовою	

TARTALOMJEDYZÉK

BEVEZETÉS.....	6
I. FEJEZET. A TEHETSÉG FOGALMÁNAK PSZICHOLÓGIAI ÉS PEDAGÓGIAI ÉRTELMEZÉSE	9
1.1. A tehetség lényegi meghatározása és típusai.....	9
1.2. Tehetség fogalmának értelmezésével kapcsolatos nézőpontok.....	15
1.3. Tehetséges gyermekek felismerése és vizsgálati lehetőségei.....	18
1.4. A tehetséges gyerekek fejlesztési lehetőségei és módszerei	21
II. FEJEZET. A KOMPETENCIA FOGALMÁNAK PEDAGÓGIAI ÉRTELMEZÉSE	24
2.1. A kompetencia fogalmának meghatározása, elemei, elméleti modelljei.....	24
2.2. A kompetencia szervezeti formái	30
2.3. Társadalmi-szociális kompetencia.....	32
III. FEJEZET. GYERMEKI TEHETSÉGVIZSGÁLAT A BORISZLAVI 6-OS SZÁMÚ ÓVODÁBAN	35
3.1. Gyermeki tehetség vizsgálata a "Tehetség-térkép" módszerével	36
3.2. A tehetség típusai és fejlődésük belső tényezői feltárásának folyamata	38
3.3. A tehetségvizsgálat eredményeinek elemzése	39
3.4. A vizsgálati eredmények összehasonlító elemzése	45
ÖSSZEFOGLALÁS	47
IRODALOMJEGYZÉK	48
ÁBRÁK LISTÁJA	50
TÁBLÁZATOK LISTÁJA.....	51
MELLÉKLETEK	52
REZÜMÉ	

ВСТУП

Темою даної роботи є «Пошук обдарованої дитини і вивчення дитячих компетенцій у ДНЗ». Метою є вивчення взаємозв'язку обдарованості у дітей та їх компетенцій.

Дошкільний вік - це період, в якому виявляються різні нахили, здібності. Кожна дитина народжується з певними задатками. Кожна дитина, яка приходить у світ, унікальна. Усі діти відрізняються своїми здібностями, зародками обдарованості та темпами свого розвитку. У деяких особливі навички з'являються набагато раніше ніж у їх однолітків. Роль батьків та педагогів у дитячому садку особливо важлива, тому що саме вони впливають на те, як розвиватимуться таланти дитини та як вони вплинуть на її навчання і функціонування в суспільстві у майбутньому. Розвиток життєвих навичок дитини з раннього віку є ключовим елементом готовності дитини до життя у суспільстві, а також інвестицією в її майбутню незалежність і успіх життя. Якщо ми дозволимо дитині робити помилки і заохочуватимемо їх терпляче робити висновки з власних помилок, ми будемо виховувати в ньому початки якостей і навичок, необхідних у ХХІ столітті.

Обдарованість проявляється у різних формах, і коли вона підтримується та виховується, це призводить до оригінального мислення і оригінальних способів вираження себе. У сучасній культурі інновацій, творчий підхід до вирішення проблем і здатність виходити за рамки закономірностей є бажаними рисами у світі науки і професійного життя. Потрібно заохочуючи дитину використовувати уяву, тоді вона зрозуміє, що творчість не має меж.

Обдаровані діти проявляють явні або потенційні здібності, що є доказом високих інтелектуальних, творчих, організаційних, наукових або мистецьких здібностей. Звідси випливає, що дошкільник, котрий демонструє вище середні здібності, має більше можливостей у вищезазначених областях. Обдарованість повинна бути використана ефективно, щоб повною мірою використовувати потенціал малюка і в той же час дозволити йому нормально функціонувати у суспільстві. Відмінності між обдарованими дітьми та їхніми однолітками є, як на психофізичному, так і на когнітивному рівнях. Обдаровані діти також мають інші потреби, що призводить до необхідності адаптувати процес навчання до індивідуальних потреб певної дитини. Такі діти потребують особливої уваги, іншого методу навчання, іноді навіть індивідуального процесу навчання. Обдаровані діти характеризуються великою інтелектуальною цікавістю. Вони постійно намагаються знайти причинно-наслідкові зв'язки скрізь і здатні швидко визначити принципи, що лежать в основі проблеми. Такі діти краще розуміють відносини і зв'язки та більше сприйнятливі до сенсорних стимулів. Обдарована дитина дуже критична по

відношенню до себе та до навколишнього. Такі діти часто неправильно сприймають вербальні сигнали і більш ніж переконані, що це є проявом неприйняття їх навколишнім. Часто здається, що вона непосидюча, постійно на усе відволікається. Обдаровані діти часто ставлять перед собою, на перший погляд, неосяжні цілі, і в пошуках шляху їх вирішення поводження дитини може здатися неадекватним. Тому від оточенню дитини повинна бути велика інтелектуальна та емоційна підтримка.

Багато дослідників вважають, що стільки ж різних здібностей, скільки існує видів людської діяльності, що в свою чергу означає, що кожна людина повинна розвивати здібності на своєму максимальному рівні. Мета виховання полягає в узгодженні індивідуального шляху навчання з почуттям приналежності до групи. Обдарована дитина повинна розвиватися у своєму власному темпі, вона не повинна придушувати свій талант, в той же час, не можна дозволити іншим дітям відчувати, що вони позбавлені уваги, що їм не вистачає чогось. Всі вони унікальні, тому підхід до них повинен бути індивідуальним.

На сьогоднішній день людина використовує свої розумові здібності як рису розуміння навколишнього світу. Важко уявити нинішню дійсність без інтелекту, без можливості обмірковувати та порівнювати між собою об'єкти та явища. Особистість знаходить в собі колосальні можливості для саморозвитку та самовдосконалення, за допомогою своєї інтелектуальної діяльності.

Актуальність даної теми полягає у тому, що творчі здібності властиві кожній людині, адже обдарованість і талант є винятково спадкоємними та передаються у спадок, треба лише зуміти розкрити їх та розвинути.

Кожна дитина – обдарована, тому педагог повинен допомогти дитині розвивати її здібності, нахили, враховуючи вікові та індивідуальні особливості, допомогти дитині бути готовою до прийняття рішення ким стати, створити умови для розвитку мотиваційної спрямованості на нестандартне мислення, нетрадиційне бачення і вирішення будь-яких життєвих завдань та проблем.

Для підтвердження теоретичних заснувань даної теми та з метою виявлення видів обдарованості та спонукальних чинників розвитку обдарованості, був проведений аналіз наукових джерел, анкетування батьків та вихователя дошкільників згідно методики, яка створена А. Савенковим на основі методики Д. Хаана і М. Каффа «Карта обдарованості», методи кількісної та якісної обробки отриманих результатів.

Об'єктом дослідження - обдарованість дитини.

Предмет дослідження - взаємозв'язок обдарованості дітей та рівень розвиненості внутрішніх чинників.

Мета дослідження: покласти на теоретичні основи розуміння понять «обдарованість», «види обдарованості», схеми та закономірності їх розвитку та спонукальні чинники. Розкрити суть здібностей у розвитку обдарованості дітей, визначення структури компетентності, вивчити теорії видів обдарованості у дітей дошкільного віку, та розглянути особливості можливостей навчально-виховного процесу у взаємодії з ними. Вивчити види та рівні розвиненості обдарованості дітей і рівень сформованості внутрішньо-особистісних факторів, які спонукають розвиток обдарованості. Для того, аби підготувати дітей до життя у суспільстві, виховуючи особистісні риси з більш цілісним характером, таким як ставлення, мотивація та інтереси, потрібно створити умови для індивідуального, творчого мислення, розвитку інтересів та талантів, котрі в свою чергу мають пряме відношення до сприятливого розвитку факторів обдарованості.

Завдання дослідження:

- дати аналіз поняттю «обдарованість» та її видам;
- дати аналіз поняттю «компетенція» та її видам;
- охарактеризувати основні принципи виявлення обдарованих дітей;
- розглянути методи діагностування обдарованих дітей;
- розкрити сутність психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей;

Гіпотеза дослідження: чи є прямий зв'язок між видами та рівнем розвиненості обдарованості дитини дошкільного віку з його рівнем розвиненості творчого потенціалу, тобто рівнем розвиненості внутрішньо-особистісних факторів.

РОЗДІЛ І. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОБДАРОВАНОСТІ

«Обдарованість людини – це маленький паросточок, який ледве прокльовується із землі і вимагає до себе величезної уваги. Необхідно пестити і леліяти, доглядати за ним, зробити все необхідне, щоб він виріс і дав рясний плід»

В.О.Сухомлинський

Особливо швидкі темпи розвитку характеризують сучасне життя рівня культури. Держави, котрі мають висококваліфікований штат у різних галузях виробництва досягають успіху. Від особистостей, котрі нестандартно сприймають навколишній світ, енергійні, надзвичайно працьовиті та можуть досягати надзвичайно високих результатів у обраних ними областях трудової діяльності залежить прогрес усіх галузей діяльності. Громадський прогрес створюється з діяльності мільйонів творчих індивідуальностей. Необхідною передумовою досягнення високих результатів на шляху розбудови суверенної держави є розвиток обдарованого індивідуума. У певній мірі доля громади залежить від того, в якій мірі будуть ефективно застосовані інтелектуальні, творчі можливості її народу та кожного члена суспільства. Ось чому потрібно віднаходити та удосконалювати творчі здібності підростаючого покоління, помагати талановитій молоді.

1.1. Обдарованість: суть, види.

Альберт Ейнштейн висловив дуже цікаву думку на рахунок обдарованості. Він сказав: «Відкриття неможливо зробити, якщо дотримуватись абсолютної логіки.» Так що ж необхідно хоча би для малої знахідки, не для усього людства, а хоча б для себе самого? Необхідно: думати творчо, мати добре розвинуті творчі уміння – ось проста відповідь на це запитання. Не всім дано творчо розмірковувати та робити знахідки, але існують люди, які спроможні ошелешувати, розшукувати та знаходити нестандартні розв'язання. Отже, мова йде про обдарованість.

У кожній дитині від народження закладені природні здібності та обдарування. Але на визначеному етапі вони повинні професійно корегуватися педагогом. Він покликаний закласти підґрунтя творчого розвитку особистості, визначити необхідний керунок цього процесу. Система навчання і виховання мусить задовольняти всі необхідні умови для всебічного розкриття творчого потенціалу обдарованої дитини, створювати можливості для прояву її власної активності, самостійного руху й самоорганізації. Однак ідентифікувати обдарованість дуже складно. Перш за все тому, що важко відповісти на запитання: кого потрібно вважати обдарованим? Діти, які випереджають однолітків у процесі розвитку – це і є обдаровані діти.

Під обдарованістю, всі розуміють характерне поєднання здібностей, від яких залежить спроможність досягнення високих результатів у здійсненні тієї чи іншої діяльності.

Дослідники Н. Волкова та Ю. Гільбух трактують визначення обдарованість – це персональна потенціальна своєрідність задатків людини, за допомогою яких вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності (Волкова 2007, 57).

У психологічному словнику Головіна, обдарованість трактується як специфічне поєднання умінь високого рівня, а також інтересів, потреб, які дають змогу виконувати певну діяльність на якісно високому рівні, вищого від «середнього» (Головін 1998, 95).

Поняття «обдарованість» за тлумаченням Богоявленської - це системна характеристика психіки, яка удосконалюється протягом усього життя та визначає можливість досягнення людиною найвищих результатів в одній або декількох сферах діяльності в порівнянні з іншими людьми (Богоявленська 2005, 9).

Як зауважує Р. Немов, обдарованість - це присутність у людини задатків до розвитку здібностей, а здібності - це індивідуальні особливості людей, від яких залежить надбання ними знань, умінь, навичок, а також успішність виконання різносторонніх видів діяльності. Проте жодна поодинокі здібність не може бути достатньою для успішного виконання діяльності. Потрібно, щоб людини володіла багатьма здібностями. Поєднання здібностей, котрі необхідні для вдалого виконання діяльності, називається обдарованістю (Немов 2003, 669).

У роботах Н.С. Лейтеса, Е. Меймана, В. Штерна, П. Торренса, І. Торндайка та інших учених вивчалася проблема сутності різновидів обдарованості. За однією із класифікацій виокремлюють подальші види обдарованості:

✓ Інтелектуальна обдарованість. Саме цих учнів педагоги називають «розумними», «кмітливими», «світлими головами» й «надією школи». Зазвичай, цим дітям притаманні глибокі знання, котрі вони самостійно здобувають - самі читають складну літературу, навіть можуть критично реагувати на деякі джерела. Діти цього виду обдарованості вміють добре та детально робити аналіз навчального матеріалу, Часто схиляються до філософського розуміння матеріалу. Високий інтелект дають їм можливість без зайвих зусиль засвоювати інформацію різного виду, проте, різне ставлення цих дітей до навчального матеріалу призводить до того, що з деякий матеріал вони засвоюють бездоганно, а інший - ні. Потреба у вивченні, котра є основною характеристикою будь-якого типу обдарованості, саме у даних дітей проявляється найбільше. Саме цей вид обдарованості має незламну систему пізнавальних інтересів, виявляється у дітей з прискореним фізичним, фізіологічним та психічним розвитком,

«вундеркіндів». Рівень здібностей дітей даного типу обдарованості не завжди збігається із їх успішністю: серед них є як відмінники, так трієчники та навіть двієшники. Тут все визначає не лише інтелект, але і саме відношення до навчання.

✓ Академічний вид обдарованості. Для даного типу обдарованості також притаманний дуже високий рівень інтелекту, проте на першому місці стоять особливі здібності до навчання. Діти цього виду обдарованості перш за все вміють добре засвоювати матеріал, тобто навчатися. Роблять навчання легким та приємним особливості їхньої пізнавальної сфери (мислення, пам'яті, уваги), декотрі особливості мотивації. Саме до цього типу обдарованості, найчастіше відносяться діти, котрі є гордість, мають високі показники у навчанні. Із таких дітей, згодом виростають справжні професіонали своєї справи. Розрізнити інтелектуальний та академічний тип обдарованості інколи буває важко, оскільки діти даних типів, можуть добре навчатися, вони потребують пізнання. Відмінність, мабуть, полягає у особливій розумовій індивідуальності інтелектуалів, у їхній підвищеному критичному мисленні, здатності самостійно по-філософськи осмислювати складні інтелектуальні проблеми. Обдаровані діти академічного типу – це завжди генії саме навчання, це професіонали праці, чудові умільці якісного та швидкого засвоєння.

✓ Художній тип обдарованості. Цей тип зазвичай проявляється у високих досягненнях в області виконавської майстерності та художньої творчості, а саме - музиці, живописі, скульптурі, танцях та акторських здібностях. Цей тип підтримується та розвивається у спеціальних навчальних закладах, на гуртках та студіях.

✓ Креативний тип обдарованості. Основна особливість даного типу обдарованості виявляється у нестандартному мисленні, в особливому, часто несхожому на інші погляди на світ. Даний тип дуже складно виявити в шкільній практиці, тому що стандартні навчальні програми не дають можливості таким дітям проявляти себе. До того ж, викладачі часто не розуміють, а інколи й недолюблюють даний тип дітей. Великі проблеми з педагогів саме з такими дітьми створюються через їхню підвищену незалежність у судженнях, їхню зневагу до умовностей та авторитетів. У таких дітей з легкістю можна помітити вади та труднощі, а розпізнати у їхній навчальній діяльності особливі творчі здібності дуже складно, а інколи і взагалі неможливо без спеціальної проведеної роботи у цьому напрямку. В більшості випадках діти з даним типом обдарованості не добре навчаються через їх занижену мотиваційність до засвоєння (засвоїти готове їм буває важче, ніж придумати щось нове) та свій інколи дуже видуманий пізнавальний світ, у котрому зазвичай немає місця для навчання. Для того аби побачити справжні творчі здібності цих дітей, необхідно пропонувати особливий вид діяльності,

який передбачає прояв їхньої самобутності, незвичайного бачення світу - нестандартні теми творів, особливі творчі завдання чи різноманітні дослідницькі проекти.

✓ Лідерський, або соціальний тип обдарованості («організаторські здібності»). Даний тип характеризується здатністю налагоджувати конструктивні взаємини з іншими людьми, розуміти їх та впливати на їхні дії. Лідерська обдарованість, на думку багатьох дослідників, завбачають досить високий рівень інтелекту, проте поруч із цим повинна бути потреба у добре розвинутій інтуїції, розумінні почуттів та потребу інших людей, спроможність до співпереживання. У більшості випадків у людей зданим типом обдарованості виявляється і яскраве почуття гумору, котре допомагає їм справляти хороше враження та подобатись іншим. У більшій половині дітей з вираженими лідерськими здібностями на жаль, недостатній інтерес до навчальної діяльності. Багато дітей не проявляють достатньої мотивації, нічого не роблять не зважаючи на сильний характер та їхню незалежність. Якщо вони нездатні завоювати місце лідера у групі, вони стають ним на інших антисоціальних угрупованнях, тобто на вулиці. Таких дітей педагоги зазвичай характеризують як пересічних хуліганів, що в подальшому викликає негативне ставлення до них, із боку інших дітей. Все це ще більше спричиняє у цих дітей та педагогів проблеми. Необхідна спеціальна, інколи тривала та складна робота, щоб повернути таких дітей до навчального процесу.

✓ Спортивна, або психомоторна обдарованість. Поширена думка про занижені інтелектуальні здібності у людей, котрі займаються спортом є безпідставною. Багаторазові дослідження доводять, що у відомих спортсменів є значно вищими в порівнянні з середніми розумовими можливостями – це відноситься навіть до таких, котрі є далекими у видах спорту як важка атлетика та футбол. Невипадково більшість відомих спортсменів, покинувши заняття спортом стають письменниками (Власов), успішними бізнесменами (Пеле), та обдарованими педагогами (Родніна). Хоча діти із даним видом обдарованості зазвичай вчатьсь недобре. Це насамперед пов'язано із браком часу та належного бажання. Якщо для дітей, котрі захоплюються заняттям спорту, створити відповідну мотивацію та настрій, вони зможуть чудово навчатися. (Воронцова 2006, н.с.).

За мірками «ступінь сформованості обдарованості» можна виокремити: *актуальну* обдарованість та *потенціальну* обдарованість. *Актуальна* - це психологічна ознака дитини з уже досягнутими здібностями психічного розвитку, котрі проявляються в більш високому рівні виконання діяльності в конкретній області в порівнянні із віковими та соціальними нормами. *Потенціальна* - це психологічна ознака дитини, котра має лише певні психічні можливості для високих досягнень в певному виді діяльності, проте не

може реалізувати свої можливості на даному етапі та в даний момент часу в силу їх функціональної недостатності (Блінова 2010, 15).

Виокремлюють такі групи обдарованих дітей (за М.С. Лейтесом):

✓ Діти з ранньою розумовою реалізацією – це такі діти, у котрих при звичайному рівні інтелектуальних здібностей спостерігається особливе тяжіння до одного виду діяльності (галузі науки, техніки).

✓ Діти з прискореним розвитком – це діти, котрі за однакових умов різко виокремлюються високим рівнем інтелекту, особливо це виражається у дітей початкових класів. Прискорений розумовий розвиток будь коли пов'язаний з розумовою активністю та пізнавальним потребам.

✓ Діти з окремими характеристиками нестандартних здібностей – це діти, котрі не вирізняються розумовими здібностями, не переганяють своїх однолітків в загальному розвитку інтелекту та не проявляють яскравих успіхів з якогось виду діяльності, проте відрізняються особливими якостями окремих психічних процесів. Поміж таких дітей багато з важким характером: незалежних, впертих, недостатньо контактних (Корнієнко, Приведа 2010, 7-8).

У різноманітних особистісних здібностях, обдарованість проявляється по-різному. Обдаровані діти, перш за все мають швидший розвиток як мови так і мовлення, вони з точністю виконують розумові операції, мають захоплення у певному виді діяльності, прагнуть до творчості, у них висока пізнавальна активність. Обдаровані діти відрізняються великим активним словником, швидкістю та оригінальністю словесних асоціацій, за рівнем розумового розвитку. Такі діти можуть перевищувати у розвитку не лише своїх однолітків але і старших за віком дітей або і дорослих. Обдарована дитина відрізняється від інших тим, що здатна оригінально мислити, тобто шукати нестандартні рішення (Блінова 2010, 11).

Обдаровані діти мають такі ознаки (вікова градація за А.І. Доровським):

✓ Раннє дитинство (1-3 роки). Цікавість, котра не пропадає, постійні запитання, котрі не закінчуються, уміння спостерігати відразу за кількома подіями чи предметами, добре розвинутий словниковий запас, зацікавленість словесним розфарбуванням, добре розвинута мова, вживання складних слів та розгорнутих речень, висока сконцентрованість уваги на чомусь одному, завзятість у досягненні результату в тому, чим цікавиться, високі здібності у малюванні, музиці, лічбі, нетерплячість, винахідливість та багата уява.

✓ Дошкільний період (4-7 років). Відмінна пам'ять, інтуїтивні стрибки, яскрава уява, нечіткість у розмежуванні реальності та фантазії, перебільшені страхи, егоцентризм,

тонка моторна координація, надання переваги товариству старших дітей та дорослих, доброта, відкритість, тямущість; величезна допитливість, винайдення власних слів та словосполучень, схильність до активного дослідження навколишнього середовища.

✓ Шкільний період (8-17 років). Успіх у багатьох починаннях, вимога в колекціонуванні, класифікація, прийняття із задоволенням важких та довготривалих завдань, хороше почуття гумору, добре розвинута оперативна пам'ять, Сформовані навички логічного мислення, виражена спрямованість на творче виконання завдань, володіння основними складниками уміння навчатися, оригінальність вербальних асоціацій, структура чіткої картини майбутньої діяльності, створення в уяві альтернативних систем.

✓ Дорослий період (після 18 років). Легкість у засвоєнні нових ідей та знань, комбінування знань неподібними до інших способами, гнучкість у концепціях, способах дій, добре розвинуті навички комунікації, відкритість, доброзичливість, добре почуття гумору, жива та безпосередня уява. Відкритість емоцій та почуттів. (Корнієнко, Приведа 2010, 8-9).

Обдарована особистість, з погляду психологів, має свої характеристики, котрі більш яскраво виявляються, ніж у звичайної дитини.

Характеристики обдарованої дитини:

- вивчають новий матеріал набагато швидше, ніж їхні ровесники;
- вчаться раніше своїх однолітків;
- мають кращі спогади і запам'ятовують більше того, що вивчають;
- мають здатність абстрактно мислити і розуміти концепції набагато краще, ніж їхні однолітки; мають виняткові здібності до пошуку проблем і можуть уявляти відносини вищого порядку;
- можуть інтенсивно зосередитися на предметах і високо мотивуватись;
- добре усвідомлюють своє оточення і можуть поглинати багато стимулів, зосереджуючись на заданому завданні;
- мають більш інтелектуальну цікавість і захоплення ідеями і словами;
- потребують точності і мають здатність сприймати багато сторін питання, використовуючи метафоричне мислення і візуалізацію моделей і систем;
- мають високий рівень метакогнітивних знань і усвідомлення. Вони думають про власні способи пізнання, запам'ятовування і розуміння. У них є ідеї, яких не мають не обдаровані діти;
- мають більшу здатність до співчуття з іншим (Пшетачник-Героєвська, Влодарський 2014, 321).

Обдарована дитина може не завжди демонструвати усі вище перераховані характеристики, проте батьки та педагоги повинні розгледіти їх при постійному спостереженні за дитиною протягом тривалого періоду часу (Бейтс, Мундай 2005, 21).

1.2. Концепції обдарованості.

Серед сьогоденішніх зарубіжних концепцій обдарованості одну із найбільш відомою та популярною слід вважати «трьохкольцеву модель обдарованості» Джозефа Рензулі (мал.1), котра створена на основі аналізу поведінки обдарованих дітей та дорослих. На його думку поведіння обдарованої людини відбиває взаємодія між трьома головними угрупованням якостей: це загальні або спеціальні здібності вище середнього, високий рівень креативності. Обдарована людина володіє ними або здатна до розвитку цієї системи якостей і додатку її до будь-якої потенційно цінної області людської діяльності. Згідно його теорії, обдарованість є поєднанням трьох головних якостей:

- інтелектуальних здібностей (що перевищують середній рівень),
- креативності
- пізнавальної мотивації.

У зв'язку з цим, розумова обдарованість не являє собою щось однорідне. З даної структури виходить, що відмінності розумової обдарованості не зводяться до відмінностей по її величині: різними можуть бути співвідношення «складових», відносна роль кожної з них.

Мал.1. Модель обдарованості за Дж. Рензулі

Крім цього, в теоретичній моделі враховані знання (ерудиція) і сприятливе навколишнє середовище. Принципово важливим є те, що до категорії обдарованих можна віднести тих, хто проявив високі показники хоча б по одному з параметрів Джозефа

Рензулі. Виділена ним тріада в модифікованому варіанті наявна в більшості сучасних закордонних концепції обдарованості. Цією моделлю зручно користуватися на практиці, аналізуючи обдарованість дитини (Дружинин 2007, 216).

Важливою особливістю сучасного розуміння обдарованості є те, що вона розглядається не як статистична, а як динамічна характеристика. Обдарованість реально існує в русі, в розвитку. Таке розуміння привело до створення теоретичних моделей обдарованості, в яких є фактори, які характеризують потенціал особистості і фактори середовища. До таких може бути віднесена «мультифакторна модель обдарованості» (Мал.2.) Ф.Монкса, котра була запропонована у 1996 році. Ф. Монкс доповнює вже три традиційних пересічних кола Дж. Рензулі трикутником, що позначає основні фактори мікросередовища: «сім'я», «школа», «однолітки» (Савенков 2000, 34).

У наведених моделях інтелекту відводиться роль вирішального фактору у прояві обдарованості. В основу цих моделей покладено інтелект з різними чинниками у вигляді конвергентних здібностей, креативності, здатності до навчання, чинника вдач або до інтелекту додаються ще й особистісні якості, але мова йде про критерії ідентифікації обдарованої особистості, а проблема психологічних механізмів обдарованості залишається поза увагою. Ф. Монкс розробив «мультифакторну модель обдарованості», у рамках якої креативність і інтелектуальні здібності не розділяються, як у попередніх моделях. Модель Монкса дозволяє проаналізувати обдарованість на загальному теоретичному рівні, виділити складові та пояснити феномен так званої «спеціальної» обдарованості. Не з'ясовано, яким чином, за допомогою цих моделей можна зрозуміти творчу, художню, соціальну, спортивну обдарованості (Яншина 2013, 118).

Мал.2. Мультифакторна модель обдарованості Ф.Монкса

Модель обдарованості Д. Фельдхусина (Мал.3) включає в себе не тільки вроджені особистісні задатки, але і позитивну життєву установку і високу степінь соціальної активності (високий рівень включеності в завдання) (Бозаджиев, Кукушин 2014, 37)

Мал.3. Модель обдарованості Д. Фельдхусина

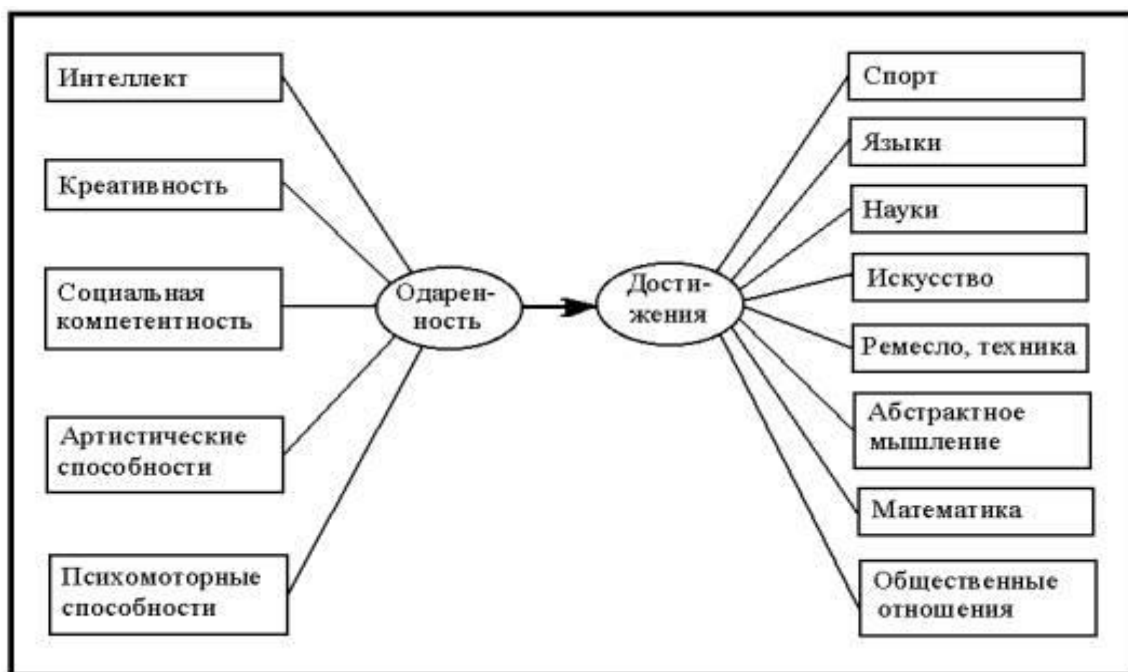
Найбільш інтересний варіант «п'ятифакторної моделі» А.Танненбаума. Він підкреслює, що сама по собі наявність інтелектуальних і творчих якостей не може гарантувати реалізацію особистості в творчій діяльності. Для цього потрібна взаємодія п'яти умов, що включають зовнішні і внутрішні фактори, а саме:

- 1) загальні здібності;
- 2) спеціальні здібності в конкретній галузі;
- 3) спеціальні характеристики інтелектуального характеру, що підходять до конкретної сфери спеціальних здібностей;
- 4) стимулююче середовище, що відповідає розвитку цих здібностей (сім'я, школа);
- 5) випадкові фактори (опинитися в потрібному місці, в потрібний час) (Савенков 2000, 34).

Довготривале дослідження К. Хеллера з виявлення та спеціального навчання обдарованих дітей побудовано на базі розробленої ним багатофакторної моделі «Мюнхенська модель обдарованості» (Мал.4), котра включає:

- фактори обдарованості (інтелектуальні здібності, креативність, соціальну компетентність);
- фактори середовища (мікроклімат в сім'ї, мікроклімат в класі);

- досягнення (спорт, мови, природничі науки);
- не когнітивних особистісні особливості (подолання стресу, мотивація досягнень, стратегія роботи і навчання) (Бозаджиев, Кукушин 2014, 38).

Мал.4. Мюнхенська модель обдарованості за К. Хеллером

Однією з останніх, за часом виникнення концепцій обдарованості, вважається концепція Стернберга, згідно якої інтелект має три аспекти - аналітичний, творчий і практичний. Кожен з них може бути домінантним або рецесивним в інтелекті конкретної людини. За Стернбергом, можливості інтелекту значно більші за ті, що вимірюються різними тестами. Сприйняття інтелектуальних здібностей оточення у будь-якому суспільстві має парадоксальний характер: високий інтелект не викликає симпатії, породжує заздрість, роздратування. Обдарованість на його думку - багатовимірне утворення, котре не можна зводити ні до коефіцієнта інтелектуальності, ні до креативності ні до мотивації. (Яншина 2013, 118).

1.3. Виявлення та методи діагностування обдарованих дітей.

Однією із проблем сучасної психолого-педагогічної науки є виявлення обдарованих дітей та подальший розвиток їх здібностей та обдарувань. Саме тому важливо виявити обдарованість дітей на ранньому етапі, адже чим раніше починається розвиток здібностей, тим більше шансів на їх оптимальний розвиток.

Проблеми виявлення обдарованості ускладнюються неоднозначністю розуміння самого терміну «обдарованість», відсутністю фактору або групи факторів, які були б визначені як складові обдарованості (Терещенко 2017).

Керол Текекс, досліджуючи талановитих дітей, виділяє три взаємопов'язаних критерій: випереджаючий розвиток пізнання, психічний розвиток та фізичні дані. Однак, можна зауважити, що існують випадки, коли в дітей не помічається інтенсивного розвитку усіх трьох компонентів, хоча вони швидко та успішно оволодівають знаннями, набувають необхідних вмінь та навичок.

Л.С. Виготський високий рівень розвитку здібностей, розглядає як швидкість переходу зони найближчого розвитку в зону актуального розвитку.

Д. Векслер вважає, що IQ – найголовніший показник обдарованості. Однак, коефіцієнт інтелекту не впливає на рівень розвитку здібностей у художній діяльності.

Гіллфорд, Б.М. Теплов вважають, що обдарованість може бути виявлена тільки професійно підготовленими людьми, які спостерігаються за такими основними параметрами:

- ✓ рівнем розвитку здібностей;
- ✓ потенційними можливостями в досягненні високих результатів і вже продемонстровані досягнення в одній або декількох галузях: інтелектуальній, академічній, художній (Каленюк 2017).

Ті, котрі працюють з дітьми, визначають обдарованість на ранніх її проявах, несуть велику відповідальність. Їхня робота потребує не лише спеціальних знань, але й досконалого володіння сучасними діагностичними методиками. Пошук і виявлення обдарованих дітей вбачають визначення рівня обдарованості за певними методиками з обов'язковою участю практичних психологів, педагогів, батьків, використанням не тільки тестових методик, але й методів спостереження, опитувальників поведінки та аналізу продуктів діяльності вихованців.

Виявлення обдарованих і талановитих дітей досить довготривалий процес, котрий пов'язаний з динамікою розвитку дитини. Здійснити його неможливо шляхом лише одноразової процедури. Важливо правильно підібрати методики виявлення здібностей та в процесі навчання спостерігати за успіхами дітей, та впливати на їх всебічний розвиток (Терещенко 2017).

Діагностика дитячої обдарованості завжди вважалась суто психологічною, а не педагогічною проблемою. Однак як зазначає Сєдова, сучасна педагогічна практика, особливо за впровадженням особистісно-орієнтованого підходу до навчання учнів, змушує розглядати діагностику дитячої обдарованості як невід'ємну складову

педагогічного процесу. Як показує практика масової школи, діагностику повинні проводити ті, хто займається розвитком і навчанням дітей. Проблема виявлення обдарованості на сьогодні розглядається на двох рівнях: психометричному та методичному. Викладач, працюючи з дитиною має можливість постійно спостерігати за проявами її індивідуальності у повсякденному навчальному процесі, а тому повинен професійно реагувати та впливати на цей розвиток. В інших випадках обдарованість може «згасати», якщо для неї не створюються відповідні не стільки психологічні, скільки педагогічні умови. Таким чином, пошук обдарованих дітей та створення умов для їх розвитку – це комплексна, ретельно спланована спільна діяльність дорослих – батьків, педагогів, керівників гуртків та факультативів, психолога (Сєдова 2009, 18).

На думку херсонського психолога Л. Слободинюка, виявлення обдарованих дітей та розвиток їхніх здібностей є досить складним завданням щодо практичної реалізації. Він рекомендує програму психолого-педагогічного пошуку обдарованих дітей, котра складається з семи послідовних етапів.

Перший етап передбачає проведення заходів, коті спрямовані на вивчення інтересів та початкового рівня розвитку дітей за допомогою анкетування викладачів, дітей, батьків, інтерв'ювання дітей та батьків, вивчення та аналізу результатів академічних досягнень дітей, результатів їхньої творчої роботи.

На другому етапі відбувається тестування дітей викладачами.

Третій етап характеризується визначенням рівня загального розумового розвитку дітей за допомогою стандартизованих етапів здібностей та тестів загального розумового розвитку, що ґрунтується на початковому матеріалі.

На четвертому етапі використовуються психологічні тести, оцінюється рівень розвитку пізнавальних процесів.

П'ятий етап передбачає індивідуальне тестування дітей з підвищеними розумовими здібностями психологом.

Шостий етап охоплює аналіз результатів діагностування на попередніх етапах для визначення видів обдарованості досліджуваних дітей.

На шостому етапі розпочинається розробка конкретних індивідуальних програм розвитку особистості обдарованої дитини з її психолого-педагогічним забезпеченням.

Психолог Л. Слободенюк зазначає, що виявлення обдарованості залежить від багатьох чинників, тому необхідно використовувати всі можливі джерела інформації про дитину. Лише після зіставлення інформації, отриманої з різних джерел, можна робити відповідні висновки (Слободинюк 2003, 4-5).

1.4. Форми, методи та принципи навчання обдарованих дітей.

Працюючи із обдарованими дітьми, варто пам'ятати не тільки про задоволення їх інтелектуальних потреб, але й емоційних та соціальних. Педагог повинен спостерігати за функціонуванням дитини, його положенням у групі однолітків та відносин з колегами. Потреба дитини у цьому відношенні може виникнути через почуття різниці, сприйняття іншими як «ботанік», відсутність прийняття від однолітків, почуття самотності і навіть ізоляції. Варто також звернути увагу на необхідність навчити дитину організації власної роботи, правильно використовувати свій вільний час і надавати йому відпочинок.

У розвитку творчих можливостей дітей великого значення набуває випереджальний характер навчання й виховання. Сам Л. Виготський зауважував, що «Лише те навчання є добрим, яке передує розвиткові дитини, тобто спонукає дитину до життя, пробуджує та проводить у дію низку внутрішніх процесів розвитку» (Веліканова, Дзюбенко 2009, 12).

Зважаючи на це, пріоритетом розвитку практики навчання і виховання обдарованої дитини можна назвати її перехід на принципи випереджального супроводу. Для здібного дитини – це робота на випередження, вибудовування орієнтирів розвитку, побудова практики усвідомленого вибору, досягнення цілей особистісного зростання.

Організація навчально-виховного процесу в загальноосвітньому закладі має бути спрямована не на максимальне навантаження дітей, а на розвиток їх здібностей. Їх творчість, новизна та оригінальність їхньої навчальної діяльності виявляється тоді, коли вони самостійно ставлять проблему і знаходять шляхи її вирішення. При цьому необхідно створювати умови для постійного зростання рівня творчості обдарованих дітей, знаходити оптимальні співвідношення усіх видів їх діяльності, щоб одержати найкращі результати (Веліканова, Дзюбенко 2009, 18).

Для утвердження обдарованої дитини потрібно створити умови, при яких вона могла б розвиватися всебічно. Цілком зрозуміло, що навчання обдарованих дітей має цілий ряд специфічних особливостей. Вони виявляються як у формах організацій навчального процесу, так і у виборі методів та прийомів навчання. Декотрі педагоги вважають, що зміст визначає форми та методи, але в ряді випадків він може бути значною мірою визначений самим організаційним підходом. Такими властивостями володіють, загальні підходи до організації навчання обдарованих дітей.

Способи навчання обдарованих дітей об'єднані в 3 основні групи:

- ✓ «окреме навчання» – спеціальний навчальний заклад для обдарованих дітей;
- ✓ «спеціальне окреме навчання» – спеціальні групи для обдарованих в традиційному навчальному закладі;

✓ «спільне навчання» – організаційний підхід, при якому обдаровані навчаються в «природному мікросередовищі», тобто коли вони навчаються разом з іншими дітьми.

Формами роботи з обдарованими дітьми можуть бути групові та індивідуальні заняття, факультативи. Зміст навчальної інформації для тих дітей має доповнюватись науковими відомостями, які вони можуть одержувати в процесі виконання додаткових завдань у цей же проміжок часу, що інші діти, але за рахунок більшого темпу обробки навчальної інформації.

У методах навчання цих дітей мають переважати самостійні роботи, частково пошуковий та дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь та навичок. Контроль за їх навчанням має націлюватись на стимулювання поглибленого вивчення навчального матеріалу, його систематизацію, класифікацію, перенос знань у нові ситуації, виявлення і розвиток творчих елементів у їх навчанні. Домашнє завдання таким дітям повинні мати творчий характер.

Стримують розвиток обдарованих дітей: відсутність соціально-матеріальної бази, поля прояву різнобічних талантів дітей, їх творчості, формалізована, механізована і автоматизована система навчання; поневолення дитячої обдарованості бездуховною масовою культурою; відсутність психологічної допомоги дітям у подоланні комплексу неповноцінності.

«У природі немає дитини безталанної, ні на що не здатної. Кожному може дати щастя творення, кожного треба вивести в люди. Це перший наріжний камінь мосії педагогічної системи» - стверджував В. О. Сухомлинський.

Взаємодія педагога з обдарованими дітьми повинна базуватися з урахуванням таких психолого-педагогічних принципів:

- ✓ формування взаємин на основі творчої співпраці;
- ✓ організація навчання на основі особистісної зацікавленості дитини, його індивідуальних інтересів і здібностей (сприяє формуванню пізнавальної суб'єктивної активності дитини на основі його внутрішніх уподобань);
- ✓ превалювання ідеї подолання труднощів, досягнення мети в спільній діяльності педагога та дітей, самостійній роботі дітей (виховання сильних наполегливих натур);
- ✓ вільний вибір форм, напрямів, методів діяльності (сприяє розвитку творчого мислення, вміння критично оцінювати свої можливості й самостійно вирішувати завдання);

✓ розвиток системного, інтуїтивного мислення, вміння «згортати» і деталізувати інформацію (дисциплінує розум дитини, формує творче, нешаблонне мислення);

✓ гуманістичний, суб'єктивний підхід до виховання;

✓ створення нового педагогічного середовища (будується на основі співдружності педагогів, колег, однодумців у творчому вихованні дітей).

Втілення цих принципів у життя потребує творчого підходу до організації навчання як інтегрованого процесу, який сприяє формуванню цілісної картини світу, дає змогу дітям самостійно обирати «опорні» знання з різних наук при максимальній орієнтації на власний досвід. Розвиток обдарованості дітей залежить від професійного рівня педагогів та використання креативних методів виховання, які сприятимуть розвитку різних видів обдарованості (Савенков 2000, 157).

РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Всередині нас криються потенційні творчі можливості, й ми повинні працювати щосили, щоб розкрити цей потенціал

Мартін Лютер Кінг

Компетенції - це слово все частіше з'являється в контексті освіти. Дискусія про те, як слід змінювати освіту, повинна бути продовжена і розроблена для того, щоб запровадити формування компетенцій, які діти потребуватимуть у дорослому житті, а не навчатись «пам'ятати, проходити, забувати». Освіта, орієнтована на компетентність, не є великою жахливою революцією, а природною еволюцією цілей і способів викладання, в яких вже беруть участь багато педагогів, можливо, навіть не усвідомлюючи цього (Зимня 2004, 12).

2.1. Компетентність: поняття, структура, основні моделі.

В перекладі із латинської «competentia» - містить в собі низку питань, які певна особа може судити, оскільки має достатній досвід і знання, що приводить до висновку, що компетентна особа є особою, яка має відповідну підготовку до конкретної діяльності. Словник польської мови визначає компетенції як сферу повноважень, сферу діяльності органу або організаційної одиниці, а також сферу знань, відповідальності та навичок. Виходячи з цього, можна стверджувати, що компетентною особою є особа, яка має право, уповноважена видавати рішення, діяти, мати основи, кваліфікацію для винесення рішень і оцінок (Шимчак 1994, 977).

Герман Селевко припускав, що «компетенція» - це готовність суб'єкта ефективно організувати внутрішні і зовнішні засоби для надбання мети.» Людина, котра компетентна у певній галузі орудує доцільними знаннями та здібностями, що допускають її обґрунтовано судити про цю область та ефективно функціонувати в ній. Слід зазначити, що «компетентність» як термін, був унаслідкований із когнітивної психології (Андерсон 2002, 273).

Компетентність - це здатність ефективно виконувати наші цілі. Компетентна людина здатна залишатися на шляху, помічати, що потрібно в даній ситуації, і відповідати відповідним чином. Компетентні люди діють з почуттям, навіть з натхненням, але не дозволяйте емоціям зірвати їх. Іншими словами, вони долають внутрішні та зовнішні перешкоди для того, щоб залишатися на поставлених завданнях і виконувати поставлені перед собою завдання. Це означає, що вони здатні читати інших людей і відповідним чином реагувати на нові ситуації.

Компетентність у дорослих є необхідною умовою досягнення професійного та

особистого успіху. Але що таке компетентність у дітей? Компетентні діти здатні впоратися з емоційними викликами достатньо добре, для вирішення вікових завдань кожного етапу розвитку, освоювати їх і виходити з більшою впевненістю. Вони мають емоційний інтелект, щоб керувати собою та ладити з іншими. Діти, які вважають себе компетентними, відчувають себе здатними і потужними. Вони, швидше за все, будуть винахідливими, вірять у себе, намагаються ускладнювати складні завдання і демонструвати стійкість перед невдачами.

Компетентності, на думку науковців, є індикаторами, що дозволяють визначити готовність до певної діяльності, особистісного розвитку та продуктивної співпраці в житті суспільства. Їхній здобуток дає людині змогу орієнтуватися в умовах сучасного суспільства, інформативному просторі, майбутньому отриманні освіти на непостійному ринку праці. Водночас стан науковців відносно окреслення поняття «компетентність» неоднозначні: одні зіставляють їх з компетенціями, комплексом знань, умінь, навичок особистості, готовністю до діяльності, інші підтримують точку зору, що ця категорія є окремим особистісним утворенням (Марущак 2017, 7).

За словником іншомовних слів *компетентність* (від лат. *competens* - належний, відповідний) - поінформованість, обізнаність, авторитетність. *Компетенція* - (лат. *competentia*, від *competo* - взаємно прагну, відповідаю) - коло повноважень якої-небудь організації, установи, або особи; коло питань в яких дана особа має певні доручення, знання, досвід (Морозов 2000, 282).

Компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто:

- 1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; котрий добре навчений, тямущий, кваліфікований;
- 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний - вживається у тлумачному словнику української мови (Білодід 1973, 250)

Компетентність у Державному стандарті загальної початкової освіти розуміється як набуту в ході навчання інтегровану здатність особистості, яка формується із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть згодом втілюватися в життя. Окремі компетентності можуть бути предметними, інші є загальними (Державний стандарт початкової освіти 2018, н.с.)

Поняття «компетентність» сучасні вітчизняні та зарубіжні науковці трактують по-різному. Наприклад французький науковець Жак Делор, який є головою Міжнародної комісії XXI ст., у промові 1996 року для ЮНЕСКО виокремив чотири основні принципи освіти:

- ✓ навчитися пізнавати;

- ✓ навчитися працювати;
- ✓ навчитися жити разом, навчитися жити з іншими;
- ✓ вчитися жити (Делор 1996, 3).

На першому місці стояла потрібність навчитися отримувати знання, беручи до уваги швидкі зміни, пов'язані з науковим прогресом і новими формами економічної та соціальної діяльності. Водночас було наголошено на необхідність навчитися працювати, поліпшувати навички у своїй сфері професії, тобто накопичувати компетентності, адже саме це дає змогу подужати численні непередбачувані випадки, що, у свою чергу, значно зменшують роботу у групі чи колективі.

І. Зимня характеризує компетентність як актуалізовану, інтегративну, таку, що ґрунтується на знаннях, інтелектуально зумовлену особистісний рівень, який проявляється в активності, поведінці людини, у її взаємодії з іншими людьми під час вирішення різних завдань. Така риса набуває розвитку в педагогічному процесі і стає його підсумком. До особливостей компетентності вона відносить: (Мал.5)

- а) готовність до прояву компетентності (тобто мотиваційний аспект);
 - б) володіння знаннями змісту компетентності (когнітивний аспект);
 - в) досвід виявлення компетентності в різносторонніх стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект);
 - г) ставлення до змісту компетентності й об'єкта її вживання (ціннісно-смысловий аспект);
 - д) емоційно-вольову регуляцію процесу і результату виявлення компетентності.
- (Зимня 2009, 13)

Индекс	Характеристика компетенций	Соответствующие термины в определении компетентности
А	Готовность к проявлению (мотивационный аспект)	Стремление и способность (готовность) реализовать свой потенциал
Б	Владение знаниями содержания компетентности (когнитивный аспект)	} Проявленная на практике способность реализовать свои знания, умения, опыт для успешной творческой деятельности
В	Опыт проявления К, умения (поведенческий аспект)	
Г	Отношение к содержанию К и объекту ее приложения (ценностно-смысловой аспект)	} Осознавая социальную значимость и личную ответственность за результаты своей деятельности, необходимость ее постоянного совершенствования
Д	Эмоционально-волевая регуляция процесса и результата проявления компетентности	

Мал.5. Характеристика компетентності за І.Зимовою

Теоретична інтерпретація змісту дидактичного поняття не може реалізуватися без його розробленої ідеальної моделі. Будучи інваріантною основою процесу особистісно-орієнтованого навчання, ідеальна модель компетенції дозволить конструювати різноманітні конкретні варіанти навчання на будь-яких умовах системи безперервної освіти. Однак, це загальна модель в принципі не може бути тотожною, так як компетентності, що формуються в учнів, - це багатопланові, багатоструктурні характеристики учня, підвладні впливу колосального числа зовнішніх і внутрішніх факторів. Їх не можна тлумачити як набір предметних знань і умінь.

У працях Германа Селевка описано «під компетентністю розуміється інтегральна якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у процесі навчання і соціалізації й орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності» (Селевко 2004, 139).

Поняття компетентності є більш ширшим за поняття знання, воно включає в себе не лише когнітивну та операційно-технологічну складові, але і мотиваційну, соціальну та поведінкову. Саме тому оволодіння компетентністю вимагає ментальної організованості, високого інтелектуального розвитку: абстрактного мислення, саморефлексії, визначення власної позиції, самооцінки, критичного мислення. Дане поняття також можна розуміти як володіння людиною відповідною компетенцією, що містить особистісне ставлення до предмета діяльності, а особистість, у свою чергу, буде розглядатися як сукупність ряду компетентностей, що виступають як міра здатності людини включатися в діяльність (Селевко 2005, 19).

На думку Ф. Шаріпова: «це сукупність характеристик особистості, котрі не забороняють їй якісно виконувати певну діяльність, спрямовану на вирішення завдань у будь-якій галузі». Стверджував, що компетентність конкретного спеціаліста демонструє те, чого він досягнув, дає характеристику мірі опанування компетенції та визначається спроможністю ухвалювати запропоновані певною соціальною роллю завдання (Шаріпов 2010, 73).

Татура Ю. трактує *компетентність* як інтегральну властивість особистості, котра визначає її бажання та готовність втілювати в життя свої знання, уміння, досвід, особистісні якості для успішної діяльності в певній галузі (Татур 2004, 6-7).

Одним із тлумачень, котре також є близьким за змістом до попереднього, представлено А. Хуторським. Він дає характеристику компетентності як «оволодінню людиною відповідною компетенцією, що передбачає її особистісне ставлення до неї і предмету діяльності» або ж як «особистісна якість і мінімальний досвід щодо діяльності в заданій сфері». Акцентує, що компетентність завжди забарвлена особистісними якостями

певного вихованця. Він вважає, таких якостей є цілий обсяг - від смислових і світоглядних («навіщо мені необхідна дана компетенція»), до рефлексивно-оцінних («наскільки успішно я застосовую дану компетенцію в житті») (Хуторський 2008, 135).

Український педагог Н. Мойсеюк вважає, що «компетентність - якість особистості, котра необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері». Вона підкреслює, що до складу компетентності входять не абстрактні загальні та предметні вміння та навички, а визначені життєві, котрі потрібні людині будь-якого віку чи професії (Мойсеюк 2007, 639).

Види компетентності

Компетенції можна розділити на м'які та жорсткі компетенції - перші стосуються особистих навичок, риси характеру, як ми, як ми сприймаємо навколишнє середовище, як ми працюємо. Другі - жорсткі компетенції - це наші специфічні навички, які можна назвати технічними - мовні навички, навички роботи з комп'ютером, знання процесів управління або побудови конкретного пристрою.

Складовими елементами «компетенції» є:

- знання - це набір даних, котрі потрібні для виконання роботи. Знання виступає як більш широке поняття, ніж навичка. Воно представляє інтелектуальний контекст, в якому працює людина.

- навички - це дія, котра виникає внаслідок багаторазового повторення і характеризується володінням засобами і методами виконання певного завдання. Навички це як і фізична сила і вправність, так і спеціалізоване навчання. Загальним для навичок є їх визначеність.

- здатність - безумовна здібність виконувати певне завдання. Також розглядається як синонім обдарованості.

- норми поведінки - видимі форми дій, що використовуються для вирішення завдання. Поведінка містить в собі успадковані і накопичені реакції на обставини, і ситуаційні подразники. Поведінка людини відображає її цінності, етику, переконання і реакцію на навколишнє середовище. Коли вона демонструє впевненість у собі, формує або виявляє схильність до дій, тоді поведінка відповідає вимогам об'єднання.

- зусилля - це усвідомлений додаток в визначеному напрямку ментальних і фізичних ресурсів. Виступає центром робочої етики. Людині можна пробачити брак таланту, але недостатні зусилля – ніколи. Без зусиль людина нагадує машину без коліс, котра повна здібностей, однак їхати не може.

Компетентність є інтегралом, цілісністю, певною сумою частин, причому інтегралом особистісним, оскільки об'єднує набір важливих особистісних характеристик

дошкільника.

Провідним показником компетентності як інтегральної характеристики особистості є сукупність умінь:

- орієнтуватися в найважливіших ознаках довкілля та самого себе;
- практично освоювати раніше невідоме в природному, предметному, соціальному середовищі та світі власного «Я»;
- адаптуватись до незвичного, отримувати задоволення у збагачення власного досвіду;
- конструктивно впливати на природу, предмети, людей, власне «Я»; радіти позитивним підсумкам своїх активних дій;
- використовувати отриманий досвід у нових умовах, поповнювати його різноманітними життєвими враженнями; відчувати насолоду від особистої здатності;
- адекватно оцінювати різні життєві ситуації, події, вчинки людей та поводитись відповідним чином;
- виявляти гнучкість; у разі потреби замінити стратегію власної поведінки;
- прагнути до успіху, самостійно переборювати труднощі, наближатись поставленої мети, не зупинятися на розпочатому.

Даючи оцінку такому особистісному інтегралу, як «життєва компетентність дошкільника», повинні враховувати його обізнаність (широту, глибину, систематизованість знань), хоча б відносну умілість та вправність (здатність керувати власними знаннями) у всіх сферах життєдіяльності: «Природа», «Культура», «Людина», «Я сам».

В оцінці життєвої компетентності дошкільника допоможе запропонована у Базовій програмі схема-орієнтир, що передбачає набір оцінок педагогом такого комплексу узагальнених характеристик:

- оптимальна модель розвитку провідної для віку діяльності;
- збалансованість різних форм активності дитини – фізичної;
- сформованість базових якостей особистості.

Життєву компетентність як багатовекторне особистісне утворення дошкільного дитинства даємо оцінку за такими даними:

- яким видам діяльності дитина надає перевагу, охоче займається ними, досягає найбільших успіхів; а яких неуспішних для себе уникає?
- які з форм активності їй більш (менш) притаманні?
- які базові якості їй властиві, проявляються постійно?
- які – час від часу, а які – зовсім не характерні?

Формуючи компетентність як інтегративну властивість дошкільника, варто ввести до свого активного словника нове загальноприйняте поняття – *«стиль життя»*. Мається на увазі *особливий індивідуальний спосіб здійснення дитиною себе через свою життєдіяльність*. Свідченням сформованості у дошкільника власного стилю життя є *сукупність зразків його поведінки, яка відображає типові манери, риси, звички, смаки, схильності* (Кононко 2009, 165-167).

2.2. Форма будови компетенції

Компетенція є важливою якістю, яку діти повинні розвивати, щоб стати повноцінними дорослими. Одне, що відокремлює дорослих від дітей, - це широкий репертуар можливостей, які дозволяють їм орієнтуватися у світі, включаючи фізичні, інтелектуальні, емоційні, соціальні та практичні навички. Компетенції необхідні, але цього недостатньо, щоб стати здатним дорослим. Не менш важливою є віра в ці можливості; діти не використовуватимуть компетенції, вони вважають, що ці навички є для їх успіху.

Раннє дитинство - це час, коли встановлюються не тільки основні компетенції, але й коли прищеплюється ця фундаментальна віра: *«Я компетентна людина»*. Початкові враження, які діти мають, коли вони вперше вступають у світ, від захоплення пальця в дитинстві до сидіння та стояння, до ходьби, їжі, одягу та розмови, закладають фундамент для майбутніх переконань, здатність опанувати себе в подальшому у складному світі, в якому вони будуть жити (Тейлор 2011, 80-110).

Ранній досвід є життєво важливим для встановлення компетентності. Відчуття негативної компетенції є більш стійкою до змін, як тільки ці переконання стають укоріненими. І навпаки, позитивні переконання, що встановлюються на ранній стадії, сприятимуть більшій компетенції і будуть змінюватися, коли вони стикаються з неминучими злетами та падінням, які життя кидає їм, коли вони рухаються до дорослого життя.

Діти намагаються продемонструвати свою компетентність. Вони дуже люблять робити свій внесок у життя дорослих та люблять робити справи дорослих. Чому? Можливо тому, що їм важко підключитись, щоб зробити те, що роблять дорослі, цінність яких полягає в тому, що вона гарантує, що вони дізнаються, що їм потрібно, щоб вижити як дорослі. Незалежно від причин, якщо вони насправді нічого не роблять, просто *«перебування у грі»* дає їм велике почуття виконання.

Наприклад, всякий раз, коли дорослий переносить або переміщує щось навколо будинку чи у ньому, діти хочуть допомогти, навіть якщо це означає просто покласти руку

на ящик, який несе дорослий. З точки зору дорослих, діти не роблять нічого, тому що вони не несуть жодної ваги, але вони впевнені, що роблять те ж саме, що і доросли – допомагають. Для маленьких дітей це дуже велика справа!

Діти не просять допомоги від батьків, навіть коли вони не в змозі щось зробити тому, що готові наполегливо працювати і боротися за розвиток своєї компетенції, а втручання з боку дорослих занадто рано або занадто часто посилають повідомлення, що вони не можуть це зробити.

Мабуть, найбільшою перешкодою для забезпечення природних можливостей для розвитку компетентності є час та його відсутність. Дозволяти дітям допомагати наприклад, готувати вечерю, ремонтувати щось, часто у зв'язку з цим виникає більше проблем, ніж повинно; це вимагає часу, і це може не вийти так само, як якщо б ви це зробили самостійно. Коли ми позбавляємо дітей можливості допомагати, ми перешкоджаємо їм отримувати дуже позитивні повідомлення про свою компетентність, ми посилаємо їм повідомлення, що вони некомпетентні.

У багатьох дітей можна побачити, які вже усвідомили почуття некомпетентності, що вони песимістичні («Я не можу цього зробити»), бояться і не хочуть навіть намагатися («Ні, мамо, ні»). Звичайно, декотрі з таких дітей народилися з обережними або страшними темпераментами (тим більше підстав надавати їм позиції та інструменти, необхідні для набуття цього почуття компетентності). Для інших можна зрозуміти, чому вони не розвинули почуття компетентності, спостерігаючи за своїми батьками, які стурбовані, тривожні, надмірно захисні і нав'язливі. Вони заступаються при першому натяку на труднощі, здавалося б, стурбовані тим, що ця боротьба і можливі невдачі зашкодять їхню самооцінку дітей. Такі батьки бачать небезпеку скрізь і передають це повідомлення своїм дітям. Вони не дозволяють своїм дітям брати навіть доброзичливі ризики, все контролюють. Звичайно, вони мають добрі наміри і вважають, що вони роблять те, що найкраще для їхніх дітей, проте вони мимоволі посилають своїм дітям повідомлення, що «Ви не компетентні» і «Світ - небезпечне місце», що підірве їхнє почуття компетентності та готовності прийняти відповідні ризики, коли вони просуваються по життю.

Компетентність – це здатність досягати поставлений цілей. Компетентна діти здатні впоратися з емоційними викликами, залишатися на шляху за будь-яких обставин. Вони мають емоційний інтелект, щоб керувати собою та своїми діями і ладити з іншими людьми. Діти, котрі вважаються компетентними, відчувають себе потрібними. Щоб допомогти дитині розвиватися, потрібно розвивати у них поєднання таких рис як: впевненість, винахідливість, наполегливість, майстерність.

12 порад для дорослих для підвищення компетентності дитини:

1. Нехай дитина намагається робити все сама з самого раннього віку.
2. Допоможіть їй зміцнити впевненість, вирішуючи керовані завдання за допомогою вашої допомоги.
3. Не випробовуйте його.
4. Враховуючи хвилювання дитини про досягнення, замість того, щоб оцінювати її.
5. Хваліть зусилля, а не результати.
6. Заохочуйте помилки.
7. Не розставляйте його на провал.
8. Навчайте самозабезпеченню.
9. Модель позитивного самовираження.
10. Керуйте розчарувальними обставинами.
11. Підтвердьте здатність вашої дитини впливати на світ.
12. Прийомна відповідальність, добрий суд, оптимізм і наполегливість (Маркхам 2012, 32).

Майже усі діти, безсумнівно, здобудуть майстерність над основами свого світу, тільки такі, хто розвиває сильне та стійке почуття компетентності, дійсно здобудуть владу над своїм життям. Ранні повідомлення про компетентність наших дітей, відіграватимуть важливу роль, тому необхідно сприяти їхньому розвитку та підвищувати їхню компетентність (Тейлор 2011, 80-110).

2.3. Соціальна компетентність

Соціальна компетентність відноситься до соціальних, емоційних і когнітивних навичок і поведінки, які діти потребують для успішної соціальної адаптації. Незважаючи на це просте визначення, соціальна компетентність є невловимим поняттям, оскільки навички та поведінка, необхідні для здорового соціального розвитку, змінюються залежно від віку дитини та вимог конкретних ситуацій. Соціально компетентний дошкільник поводиться інакше, ніж соціально-компетентний підліток. І навпаки, однакова поведінка (агресія,) мають різні наслідки для соціальної адаптації в залежності від віку дитини та особливостей соціального контексту (Блер, Демулдер, Денхем та інші 2003, 238-256).

Соціальна компетентність дитини залежить від ряду факторів, включаючи соціальні навички дитини, соціальну обізнаність і впевненість у собі. Термін «соціальні навички» описує знання та здатність дитини використовувати різноманітні соціальні поведінки, які відповідають певній міжособистісної ситуації, і які задовольняють інших у кожній ситуації. Здатність інгібувати егоцентричну, імпульсивну або негативну соціальну

поведінку також є відображенням соціальних навичок дитини. Термін «емоційний інтелект» відноситься до здатності дитини розуміти емоції інших, сприймати тонкі соціальні сигнали, «читати» складні соціальні ситуації і демонструвати розуміння мотивів і цілей інших. Діти, які мають широкий репертуар соціальних навичок і які є соціально обізнаними і сприйнятливими, можуть бути соціально компетентними.

Соціальна компетентність є більш широким терміном, що використовується для опису соціальної ефективності дитини. Вона визначає здатність дитини встановлювати та підтримувати якісні та взаємовигідні відносини та уникати негативного ставлення та вік оптимізації з боку інших. На додаток до соціальних навичок та емоційного інтелекту, фактори, такі як впевненість у дитині або соціальна тривожність, можуть впливати на її соціальну компетентність. На соціальну компетенцію можуть впливати також соціальний контекст і ступінь відповідності між навичками, інтересами та здібностями дитини, а також вміннями дитини. Наприклад, тихий і старанний хлопчик може виявитися соціально некомпетентним у групі однолітків, повних хрипких спортсменів, але може бути добре в соціальному плані, якщо для нього буде знайдено більш взаємодоповнюючу групу однолітків, наприклад, діти, які поділяють його інтереси в спокійних іграх або комп'ютерах.

У дошкільні роки соціальна компетентність передбачає здатність відокремлюватися від батьків і співпрацювати з однолітками в спільних ігрових заходах, особливо у ігровій діяльності. Оскільки діти дошкільного віку просто навчаються координувати свою соціальну поведінку, їхні взаємодії часто короткі і відзначаються частими суперечками, і дружба менш стабільна, ніж на наступних стадіях розвитку. Протягом дошкільного та молодшого шкільного віку діти в першу чергу орієнтуються на групу прийняття та співпрацю, з якими вони можуть грати (Костельнік, Грегори, Уірен 2011, 2-6).

Важливість соціальної компетентності

Батьки є основним джерелом соціальної та емоційної підтримки дітей протягом перших років життя, але в пізніші роки однолітки починають відігравати значну роль у соціально-емоційному розвитку дитини. Все частіше з віком однодумці, а не батьки, стають бажаними супутниками, що надають важливі джерела розваг і підтримки. У контексті взаємодії з однолітками, маленькі діти беруть участь у фантастичних іграх, що дозволяє їм брати на себе різні ролі, навчитися брати перспективу іншої людини і розвивати розуміння соціальних правил і умов своєї культури. Крім того, відносини з однолітками зазвичай передбачають більше відносин з дорослими, а отже, дають можливість для розвитку соціальних компетенцій, таких як співпраця та переговори.

У підлітковому віці відносини з однолітками стають особливо важливими для дітей.

Ключовим завданням розвитку підліткового віку є формування ідентичності або відчуття того, якою людиною є людина і яка людина хоче бути. Підлітки намагаються виконувати різні соціальні ролі, коли вони взаємодіють з однолітками, а однолітки служать соціальним кроком, оскільки підлітки відходять від своєї емоційної залежності від батьків і до автономного функціонування дорослого. У багатьох відношеннях стосунки між однолітками слугують підґрунтям для майбутніх взаємозв'язків, надаючи дітям можливість дізнатися про взаємність і близькість. Ці навички пов'язані з ефективними міжособистісними відносинами у дорослому житті, включаючи відносини з колегами та з романтичними партнерами.

Коли діти зазнають серйозних труднощів у відносинах з однолітками, розвиток соціальних компетенцій може бути під загрозою. Відхилення з боку однолітків може стати джерелом значного стресу для дітей, що сприяє відчуттям самотності та низькою самооцінкою. Крім того, відторгнення однолітків може загостритися в негативній спіралі розвитку. Тобто, коли діти з слабкими соціальними навичками відмовляються, вони часто виключаються з позитивних взаємодій з однолітками, які є критичними для вивчення соціальних навичок. Діти котрі замкнуті в собі, як правило, мають менше можливостей з точки зору партнерів та друзів. Спостереження за такими дітьми показали, що вони проводять більше часу, граючи самостійно і взаємодіючи меншими групами, ніж їхні більш популярні однолітки. Крім того, супутники цих дітей мають тенденцію бути молодшими, ніж супутники прийнятих дітей. Виключення з нормальної групи однолітків може позбавити відхилених дітей можливості розвивати адаптивну соціальну поведінку. Таким чином, дефіцити соціальної компетенції відхилених дітей можуть з часом зростати разом з почуттями соціальної тривоги та неадекватності (Блер, Демулдер, Денхем та інші 2003, 238-256).

РОЗДІЛ III. ДІАГНОСТИКА ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ У ДНЗ №6

М.БОРИСЛАВА «ТЕРЕМОК»

Дошкільний навчальний заклад загально-розвиваючого типу «Теремок», мова навчання - українська. Рік забудови - 1959 року.

Одноповерхова будівля із площею 502 кв.м. Навколо будівлі облаштоване «дитяче» містечко, де кожна група має свій ізольований майданчик із великою кількістю зелених насаджень, лікарських рослин, невеликим фруктовим садом. На майданчику розташовані різноманітні гойдалки для дітей, серед котрих: карусель, маятник, гірки. Також є пісочниця, хатинки, лавочки, кільце для баскетболу. У дошкільному закладі визначений 5-ти денний робочий тиждень, тривалість робочого дня - 10 годин.

Групові кімнати просторі та світлі. Приміщення облаштоване дуже зручно та забезпечене усіма необхідними меблями та ігровим обладнанням для сприятливого розвитку кожного вихованця. Кожна група має живий куточок, за котрим спостерігає. Улюбленцем дітей, є менший пухнастий друг-кролик, на ім'я Петрик. Середовище організовано з урахуванням усіх інтересів та вікових особливостей дітей, для їх всебічного розвитку. У навчальному закладі регулярно проводяться різноманітні заходи для дошкільнят та їх батьків.

На сьогоднішній день у дошкільному закладі функціонує 4 групи, із котрих: 1 група ясельного віку - 15 дітей, 1 група молодшого віку - 20 дітей, 1 група середнього віку - 20 дітей, та 1 група старшого дошкільного віку - 20 дітей, загалом у дошкільному навчальному закладі виховується 75 дітей. Навчання здійснюється виключно українською мовою.

Запорука успіху дитячого садка - це згуртований педагогічний колектив, кожен член якого сповнений ентузіазму, енергії, бажання творити, сіяти світле і вічне в душі вихованців. Колектив дошкільного навчального закладу складає 16 працівників, на чолі із завідуючою закладом, в тому числі 8 педагогічних працівників. Всі педагоги володіють державною мовою. Адміністрація створює всі належні умови для плідної роботи педагогів.

Дошкільний заклад має свій гімн та герб. Педагогічний колектив спрямовує навчальний процес на реалізацію Державного стандарту дошкільної освіти з огляду на основні положення української системи освіти, котрі задекларовано в низці загальнодержавних нормативних документів.

В дошкільному навчальному закладі створенні відповідні умови для духовного, фізичного та психічного розвитку вихованців, процес навчання та виховання здійснюється

на належному рівні. Основне завдання - розкриття, підтримання та розвивання вроджених нахилів, здібностей, обдарованості дітей. Педагоги дозволяють дітям самостійно вирішувати різноманітні творчі задачі, сприяють розвитку уваги, що в свою чергу сприяє розвитку пам'яті, уваги та моральних якостей вихованців, розквіту нестандартного сприйняття світу. Окрім того у навчальному закладі педагоги регулярно проводять із вихованцями різноманітні тести для визначення інтелектуальних здібностей, готовності до школи та розвивають їхнє бачення та креативність.

3.1. Діагностика дитячої обдарованості за методикою «Карта обдарованості».

Для підтвердження чи спростування гіпотези чи є прямий зв'язок між видами та рівнем розвиненості обдарованості дитини дошкільного віку з його рівнем розвиненості творчого потенціалу, тобто рівнем розвиненості внутрішньо-особистісних факторів, була використана методика «Карта обдарованості». Методика була створена А. Савенковим на основі методики Д. Хаана і М.Каффа, котра складається із двох частин (дана методика взята із книги Савенкова А.И. «Одаренные дети в детском саду и школе»). Дана методика через батьків і педагогів, які приймають участь у вихованні дає можливість вивчити види обдарованості дітей та спонукальні чинники обдарованості. Віковий діапазон, в якому вона може бути використана ця методика - від 5 до 10 років.

За допомогою цієї методики можемо кількісно оцінити ступінь вираженості у дитини різних видів обдарованості та визначити, який вид обдарованості домінує на даний момент. Виявити розвиненість у кожної дитини творчого потенціалу, які спонукають розвитку видів обдарованості.

За словами автора методика розрахована на виконання двох функцій:

- діагностичної;
- розвиваючої.

Методика складається з наступних елементів:

1. Перелік запитань, котрі направлені для виявлення видів обдарованості дитини. В цьому переліку оформлено 80 питань (додаток №1.);
2. Бланк відповідей до видів обдарованості (додаток №2.);
3. Бланк оцінки внутрішніх факторів обдарованості (додаток №3.).

Положення, за якими необхідно давати оцінку дитині, можна розглядати як програму її подальшого розвитку. В результаті можна буде звернути увагу на те, чого, можливо, раніше не помічали, і в майбутньому підсилити увагу до тих сторін, які на даному етапі є найбільш вираженими.

Цю методику потрібно розглядати як складову частину загального комплексу методик діагностики дитячої обдарованості, і пам'ятати, що вона не є єдиною, та не охоплює всіх можливих проявів дитячої обдарованості.

Інструкція до проведення методики:

Подано 80 питань, упорядкованих по десять відносно самостійних областей поведінки і діяльності дитини. Потрібно уважно вивчити їх та дати оцінку певній дитині по кожному параметру, використовуючи наступну шкалу:

(+ +) - якщо властивість, яку оцінюємо розвинена добре, чітко виражена та часто проявляється;

(+) - властивість помітно виражена та виявляється непостійно;

(0) - властивості виражена нечітко, проявляється рідко;

(-) - більш яскраво виражена та частіше розкривається властивість, протилежна тій, котру оцінюємо.

Оцінки виставляються на аркуші відповідей (Додаток №2). На виконання завдання відведено 10-15 хвилин. Якщо важко дати оцінку якомусь із запитань, тому що немає достатніх для цього даних, відповідна клітинка залишається порожньою. Спостерігайте за цією характеристикою дитини. Також можна попросити інших дорослих, котрі добре знають дитину дати оцінку за цією методикою. З цього можна з легкістю вирахувати середні показники, що зроблять результат більш об'єктивним та незалежним.

Методика обробки отриманих результатів:

Підрахувавши кількість плюсів та мінусів по вертикалі (плюс та мінус взаємно скорочуються), потрібно внизу кожного стовпця записати результати підрахунків. Отримані суми балів характеризують оцінку ступеня розвитку у дитини наступних видів обдарованості: інтелектуальної, творчої, академічної, художньо-образотворчої, музичної, літературної, артистичної, технічної, лідерської та спортивної. За допомогою другої частини даної методики можна виявити творчий потенціал внутрішніх факторів обдарованості та рівень сформованості чинників обдарованості, котрі зазвичай спостерігаються в обдарованих дітей, а саме: допитливість, надчутливість до проблем, здатність до прогнозування, словниковий запас, здатність до оцінки, винахідливість, здатність міркувати та мислити логічно, наполегливість, вимогливість до результатів власної діяльності.

На основі підсумкових балів, можна скласти діаграми для кожної дитини. Ідеальний результат дає правильний десятикутник, але у реальної дитини при об'єктивній оцінці зазвичай виходить «зірка складної форми». Дані діаграми дають наочне уявлення про те, в якому напрямку слід вести подальшу виховну роботу.

3.2. Хід проведення діагностики видів та внутрішніх факторів обдарованості.

Для проведення дослідження «Карта обдарованості» просила дозвіл у завідуючої дитячого закладу №6 м. Борислава та письмовий дозвіл від батьків (Додаток №4.). Дослідження проводила у старшій групі даного закладу, але не всі діти прийняли участь, лише ті, котрим виповнилось 6 років. Таким чином у дослідженні за методикою А. Савенкова взяло участь 10 дітей, із котрих 6 - дівчат, 4 - хлопців.

Перший етап: роздрукувала для вихователя та батьків вихованців бланки згідно вказівки методики. Ознайомивши батьків та вихователя із даною методикою та пояснивши послідовності дій, індивідуально роздала однакові переліки тверджень кожному із батьків по одному екземплярі, та бланку відповідей (загалом їх було 10), паралельно на кожна дитини вихователь старшої групи також отримав перелік тверджень та бланки-відповідей. Батьки вихованців забравши твердження додому, індивідуально повинні були відповідати на запитання, та за шкалою давати оцінку власній дитині самостійно та записували відповіді у бланк. Якщо дане твердження відповідало поведінці дитини, повинні були ставити «++», якщо проявлялось не постійно ставили «+», якщо властивість виявлялась рідко ставили «0», а якщо виявлялась, проте паралельна досліджуваній ставили «-». Вихователь повинна була давала оцінку усім дітям, за такою ж шкалою, та аналогічними твердженнями. Максимальна кількість балів, котру можна було отримати у кожному виді обдарованості 16, мінімальна 0. Згодом збрала бланки від батьків та вихователя, та відразу упорядкувала відповіді батьків та відповіді вихователя кожної дитини, аби в подальшому було легше аналізувати та узагальнювати дані.

Другий етап дослідження дає можливість вивчити ще один елемент, а саме рівень розвиненості у кожної дитини творчого потенціалу обдарованості. З цією метою роздала перелік тверджень та бланк відповідей вихователю старшої групи Качмарчик Любов Львівній, котра повинна була заповнити їх на основі досвіду та співпраці з ними, користуючись шкалою відповідей де 5 - оцінювана властивість розвинена добре, чітко виражена, виявляється часто в різних видах діяльності та поведінки; 4 - властивість помітно виражена, але виявляється непостійно, при цьому і протилежна їй виявляється дуже рідко; 3 - оцінювана і протилежна властивості виражені нечітко, прояви рідкісні, в поведінці і діяльності врівноважують один одного; 2 - більш яскраво виражена і частіше виявляється властивість, протилежна оцінюваній; 1 - чітко виражена і часто виявляється властивість, протилежна до тієї що оцінюється, вона фіксується в поведінці і у всіх видах діяльності 0 - відомостей для оцінки даної якості немає, дала оцінку внутрішнім факторам обдарованості кожному вихованцю на основі досвіду та співпраці з ними. Вихователь оцінювала дітей за такими 9-а чинниками творчого потенціалу розвитку обдарованості, а

саме: I - допитливість, II - надчутливість до проблем, III - здатність до прогнозування, IV - словниковий запас, V - здатність до оцінки, VI - винахідливість, VII - здатність міркувати та мислити логічно, VIII - наполегливість, IX - вимогливість до результатів власної діяльності. Максимальна кількість балів, котру можна було отримати в одній із якостей обдарованості - 5, мінімальна - 0. Зібравши відповіді, приступила до подальшого опрацювання та аналізу результатів, проведеного досліджу, щоб у подальшому узагальнити отримані дані.

3.3. Аналіз дослідження «Карта обдарованості»

Етап перший: отримавши відповіді від усіх батьків вихованців та вихователя систематизувала їх та приступила до аналізу даних. Першим етапом був підрахунок відповідей щодо виявлення виду обдарованості у дітей. Він вівся на основі інструкції, котра наведена вище. Окремо, для кожної дитини вираховувала середнє арифметичне для того, щоб зробити результат більш об'єктивним та незалежним. Підсумувавши дані усіх 10-ти видів обдарованості визначила суму балів для кожної дитини. Згодом проаналізувавши отримані дані від батьків та вихователя складала та нижче навела узагальнюючу таблицю (Таблиця №1.), у котрій вираховувала, який саме вид обдарованості притаманний та найбільш розвинутий у кожної дитини. Жовтим кольором позначені найвищі показники дітей у даній сфері.

Узагальнююча таблиця оцінки ступеня розвитку у дитини певного виду обдарованості.

Таблиця №1.

№ з/п	Ініціали	Стать	Вік	Типи обдарованості										сума балів
				інтелектуальна	творча	академічна	худ-образотворча	музична	літературна	артистична	технічна	лідерська	спортивна	
1	Ч.А.	Ж.	бр.6м.	9	9	10	1	9	9	12	0	12	5	76
2	П.А.	Ч.	бр.2м.	10	9	10	10	8	8	8	2	9	4	78
3	Д.А.	Ж.	бр.0м.	10	8	3	5	8	6	10	8	10	8	76
4	Л.Р.	Ч.	бр.9м.	6	7	10	7	7	6	5	10	13	5	76
5	С.Х.	Ж.	бр.2м.	13	10	13	14	9	11	13	4	11	10	108
6	П.А.	Ч.	бр.0м.	11	12	11	12	3	3	2	7	12	11	84
7	Л.М.	Ж.	5р.10м.	16	9	10	13	6	8	16	10	6	6	100
8	Ш.М.	Ч.	5р.11м.	16	9	15	16	8	9	16	10	7	12	118
9	Д.В.	Ж.	бр.0м.	6	11	2	8	5	3	8	5	9	14	71
10	Д.Н.	Ж.	бр.0м.	9	8	4	4	7	7	9	0	4	0	52
Всього				7	2	5	5	0	1	6	1	6	3	

В результаті аналізу,отримали наступну картину: у дітей під номером 5, 7 та 8, найвищі показники у першій частині пройденого дослідження за методикою А. Савенкова. Інтелектуальний вид обдарованості виявляється у 7 дітей, творчий у 2-х, академічний у 5-х, художньо-образотворчий у 5, музичний не розвинений ні в одного із дітей, літературний притаманний 1-й дитині, артистичний проявляється у 6-х дітей, технічний у 1-ї дитини, лідерський у 6-х дітей та спортивний у 3-х дітей. У дитини з ініціалами С.Х. добре проявляється: інтелектуальний, академічний, художньо-образотворчий, лідерський та спортивний види обдарованості. У дитини з ініціалами Л.М. добре проявляються: інтелектуальний, художньо-образотворчий, артистичний види обдарованості. У дитини з ініціалами Ш.М. добре проявляються: інтелектуальний, художньо-образотворчий, академічний та артистичний види обдарованості. На основі даного дослідження, можна наочно показати, які види обдарованості найбільш розвинені у дошкільників даної групи, тому було складено діаграми дітей (№1, №2, №3), котрі мають найвищі бали, які наведені нижче. Дані діти добре проявляють ознаки обдарованості, у них добре розвинені два та більше видів, що свідчить про їхню обдарованість та здібності. Музичний вид обдарованості не проявляється ні у одної із дітей.

Результат виду обдарованості дитини С.Х.

Діаграма №1.

На діаграмі №1 видно, що у дитини, у котрої сума балів складає 108, на високому рівні розвинуті: інтелектуальний та артистичний види обдарованості; на нижньому рівні розвинуті: музична, лідерська та спортивна види обдарованості.

Результат виду обдарованості дитини Ш.М.

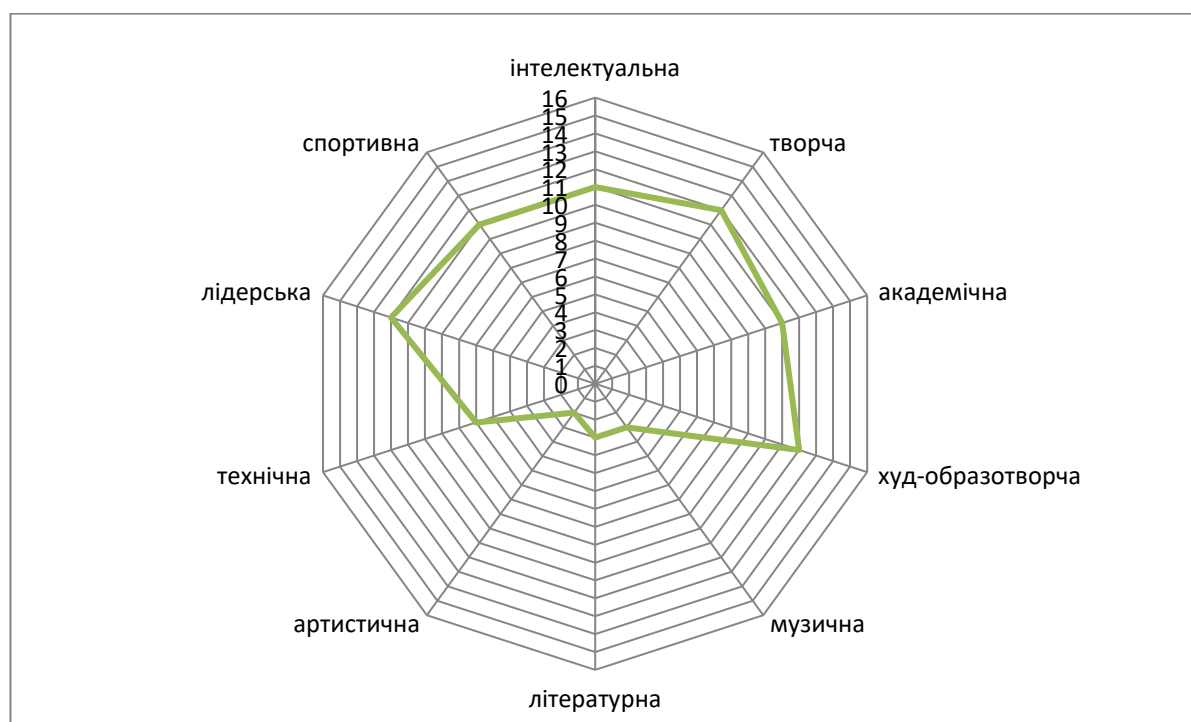
Діаграма №2.

На діаграмі №2 видно, що у дитини, у котрої сума балів складає 118, на високому рівні розвинуті інтелектуальний, художньо-образотворчий, академічний та артистичний види обдарованості, не менш розвинуті спортивний, технічний, музичний та літературний види обдарованості. У даної дитини добре розвинуті всі види обдарованості.

Результат виду обдарованості дитини Л.М.

Діаграма №3.

На діаграмі №3 видно, що у даної дитини, у котрої сума балів складає 100, на рівні вище середнього розвинуті: інтелектуальний, спортивний, творчий, академічний, художньо-образотворчий, лідерський види обдарованості, а музичний, артистичний та літературний види обдарованості майже не проявляються. У даної дитини розвинуті майже всі види обдарованості, проте не на такому високому рівні як у попередньої дитини.

Етап другий: отримавши відповіді від вихователя, на кожну дитину індивідуально підрахувала відповіді щодо внутрішніх факторів обдарованості у дітей, згідно інструкції аналізу, котра наведена вище. Згодом підсумувавши дані усіх 9-ти факторів, визначила суму балів для кожної дитини окремо, яка є показником рівня творчого потенціалу обдарованості, котрі спонукають розвиток обдарованості. Проаналізувавши отримані дані від вихователя склала та нижче навела узагальнюючу таблицю (Таблиця №2.), у котрій вирахувала, які саме внутрішні фактори обдарованості притаманні та найбільш розвинуті у кожної дитини. Зеленим кольором позначені найвищі показники дітей у даній сфері.

Узагальнююча таблиця внутрішніх чинників розвитку обдарованості.

Таблиця №2.

№ з/п	Ініціали	Стать	Вік	Чинники творчого потенціалу									Сума балів
				I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
1	Ч.А.	Ж.	6р.6м.	4	3	2	4	3	4	5	4	3	32
2	П.А.	Ч.	6р.2м.	3	2	2	3	3	4	4	3	3	27
3	Д.А.	Ж.	6р.0м.	4	4	2	3	2	3	3	3	3	27
4	Л.Р.	Ч.	6р.9м.	4	3	4	5	4	4	4	4	5	37
5	С.Х.	Ж.	6р.2м.	4	4	4	5	4	3	5	4	5	38
6	П.А.	Ч.	6р.0м.	3	3	2	1	2	3	4	4	3	25
7	Л.М.	Ж.	5р.10м.	3	2	4	3	2	3	4	3	2	25
8	Ш.М.	Ч.	5р.11м.	4	3	2	4	4	5	3	2	3	30
9	Д.В.	Ж.	6р.0м.	3	4	4	2	2	3	2	3	3	26
10	Д.Н.	Ж.	6р.0м.	3	2	3	2	3	4	3	2	2	24
Всього							2		1	2		2	

Таблиця об'єктивно виражає: що досліджувані діти без виключення, мають добре розвинуті рівні сформованості дев'яти факторів обдарованості, які є спонукальною силою розвитку обдарованості, оскільки оцінки усіх чинників мали середній та вище середнього рівень. Для виявлення рівнів розвиненості творчого потенціалу, існують такі параметри: якщо дитина набрала від 1-15 балів – низький рівень, від 16-30 балів – середній рівень, від

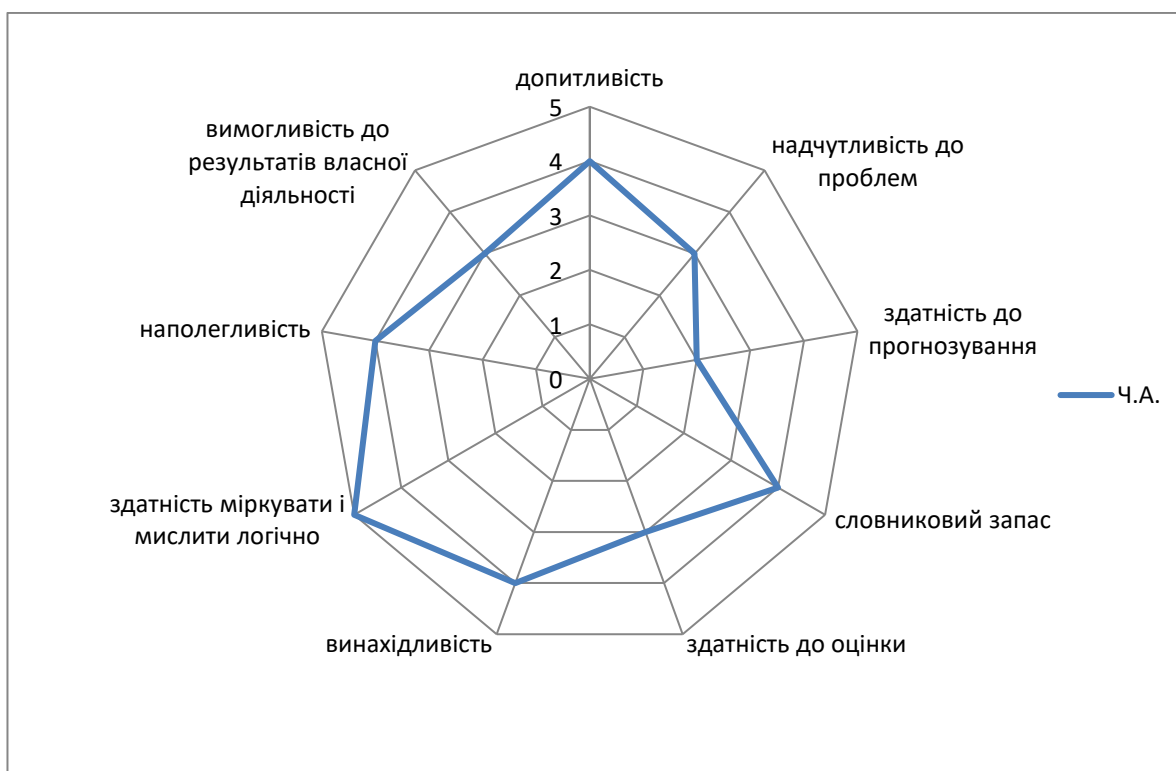
31-45 балів – високий рівень. Це свідчить про те, що кожна дитина має належно-сформований рівень розвитку одної або кількох із сформованих чинників щодо обдарованості. Діти відповідають загальним ознакам та розвитку свого віку. Згідно таблиці видно, що у пройденому дослідженні високий рівень розвиненості чинників мають: Ч.А, Л.Р. та С.Х.. Середній рівень розвиненості чинників спостерігається у всіх інших, а низького рівня не виявлено у жодної дитини.

Дана методика допомогла виявити, що двоє дітей Л.Р. і С.Х. на високому рівні володіють словниковим запасом. Діти Ч.А. та С.Х. на високому рівні здатні мислити та міркувати логічно. Ш.М. – має розвинену якість винахідливості. Високим рівнем вимогливістю до результатів власної діяльності володіють Л.Р. та С.Х.

На основі даного дослідження, нижче складено діаграми (№4, №5, №6) дітей, котрі мають найвищі показники у даному дослідженні, на котрих наочно зображено, які саме чинники обдарованості найбільш розвинені у дошкільників даної групи.

Діаграма внутрішніх чинників обдарованості дитини Ч.А.

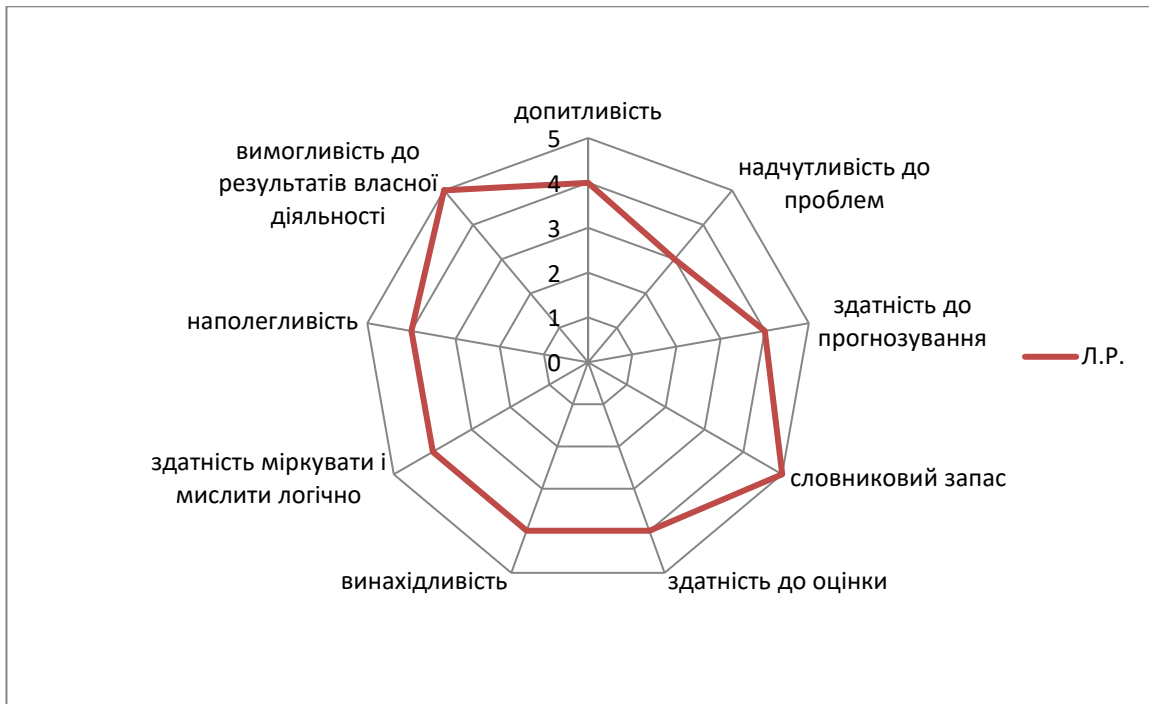
Діаграма №4.

На діаграмі №4 чітко видно, що у даної дитини висока здатність міркувати та мислити логічно, також добре розвинута винахідливість, наполегливість, допитливість, багатий словниковий словник та вона надчутлива до проблем, а от здатність до прогнозування на рівні нижче середнього.

Діаграма внутрішніх чинників обдарованості дитини Л.Р.

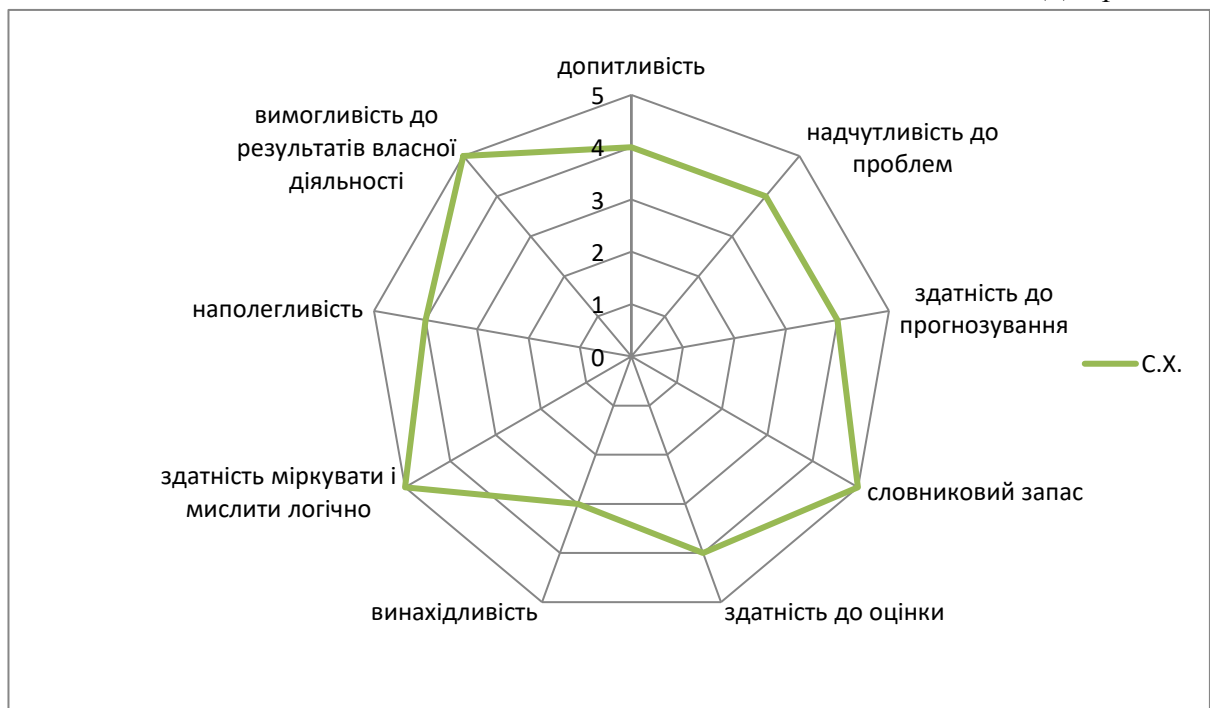
Діаграма №5.

На діаграмі №5 можна помітити, що у даної дитини висока вимогливість до результатів власної діяльності, багатий словниковий запас, також добре розвинута винахідливість, наполегливість, допитливість, здатність мислити та міркувати логічно, здатність до прогнозування, здатність до оцінки, а на середньому рівні розвинута надчутливість до проблем.

Діаграма внутрішніх чинників обдарованості дитини С.Х.

Діаграма №6.

На діаграмі №6 чітко видно, що у даної дитини висока здатність міркувати та мислити логічно, багатий словниковий словник та вона вимоглива до результатів власної діяльності. Винахідливість розвинута на середньому рівні, що також є дуже хорошим показником.

3.5. Порівняльний аналіз.

На основі виявлених результатів першого та другого етапів дослідження по відношенню до кожної досліджуваної дитини, виявлено наступне:

Ч.А. обдарована у артистичній та лідерській сферах обдарованості, творчий потенціал є високим, тому можемо сказати, що у цієї дитини є велика можливість досягти високих результатів у сферах обдарованості, котрі у неї проявляються.

П.А обдарований у інтелектуальній, творчій, академічній, художньо-образотворчій та лідерській сферах. Не дивлячись на те, що дитина володіє кількома типами обдарованості, його творчий потенціал - середнього рівня. Для розвитку різноманітних компетенцій цей особистісний ґрунт є благополучним.

Д.А. проявляє ознаки у інтелектуальній, артистичній та лідерській сферах, творчий потенціал розвинений на середньому рівні. Дана дитина, має всі умови для сприятливого розвитку даних сфер обдарованості.

Л.Р. обдарований у академічній, технічній та лідерській сферах, а творчий потенціал на високому рівні, що свідчить про те, що це впливатиме на розвиток вище перерахованих сфер обдарованості у дитини.

С.Х. добре проявляються такі типи обдарованості, а саме: інтелектуальна, академічна, художньо-образотворча, лідерська та спортивна, творчий потенціал на високому рівні. У подальшому у дитини є всі можливості благополучного розвитку даних сфер обдарованості.

П.А. проявляє ознаки у сферах обдарованості: інтелектуальній, творчій, академічній, художньо-образотворчій, лідерській та спортивній, а творчий потенціал на середньому рівні. Дана дитина має можливість досягти результатів у більшості сферах обдарованості.

Л.М. обдарована у інтелектуальній, художньо-образотворчій та артистичній, творчий потенціал на середньому рівні, що вказує на те, що дитина при підтримці та сприятливих умовах здатна розвинути сфери обдарованості, котрі проявляються.

Ш.М. обдарований у таких сферах: інтелектуальній, академічній, художньо-образотворчій артистичній та спортивній, творчий потенціал маже високий. Дані свідчать про те, що для розвитку у дитини цих сфер, вона має всі умови.

Д.В. має розвинену лише одну сферу обдарованості, а саме: спортивну, проте

творчий потенціал на середньому рівні, що свідчить про те, що в даній сфері вона досягне високих результатів.

Д.Н. проявляє ознаки двох сфер обдарованості: інтелектуальної та артистичної, творчий потенціал на середньому рівні. Дитина має всі умови для розвитку даних сфер обдарованості.

Звідси можна прийти до логічного висновку, що чинники обдарованості є спонукальною силою розвитку видів обдарованості, котрі закладені у кожному, проте необхідною умовою її розвитку є створення сприятливих умов та підтримки як батьків так і вихователя.

Результати даного дослідження підтверджує концепцією О. І. Щєбланової про дитячу обдарованість, за теорією якої – «це цілісна, складна, багатогранна і така, що розвивається, психологічна система, яка є підсумком індивідуального шляху розвитку і одночасно становить потенціал (внутрішні передумови) майбутнього розвитку. Обдарованість дитини на кожному віковому етапі може бути адекватно зрозумілою лише з позицій системності й розвитку. Вона може розглядатися як «закрита система» з точки зору внутрішньої структури і як «відкрита система», яка перебудовується під впливом динамічної взаємодії численних внутрішніх і зовнішніх детермінант. Інтегральні характеристики особистості обдарованого учня детермінують вияви і розвиток його обдарованості, будучи одночасно і об'єктом цього розвитку» (Карпенко 2013, 60).

ВИСНОВКИ

Темою моєї бакалаврської роботи є «Пошук обдарованої дитини і вивчення дитячих компетенцій у ДНЗ». Метою є вивчення взаємозв'язку обдарованості у дітей та їх компетенцій.

Обдарованості виявляється на всіх рівнях індивідуального розвитку і охоплює основні компоненти: допитливість, надчутливість до проблем, здатність до прогнозування, словниковий запас, здатність до оцінки, винахідливість, здатність міркувати та мислити логічно, наполегливість, вимогливість до результатів власної діяльності.

У роботі було покладено на теоретичні основи розуміння поняття «обдарованість», «види обдарованості», схеми та закономірності їх розвитку та спонукальні чинники. Розкривалась суть здібностей у розвитку обдарованості дітей, визначались структури компетентності, вивчались теорії видів обдарованості у дітей дошкільного віку, та розглядалися особливості можливостей навчально-виховного процесу у взаємодії з ними. У ході було вивчено види та рівні розвиненості обдарованості та рівень сформованості їх внутрішньо-особистісних факторів, які спонукають розвиток обдарованості.

Для підтвердження гіпотези був використаний аналіз наукових джерел, відповідей батьків та вихователя згідно методики, яка створена А. Савенковим «Карта обдарованості», методи кількісної та якісної обробки отриманих результатів. У результаті аналізу наукової літератури було виявлено, що існує багато концепцій обдарованості. Концепція, розроблена відомим американським ученим Дж. Рензуллі, вважається найпопулярнішою. Вона визначає обдарованість як множину трьох характеристик: інтелектуальних здібностей; креативності; наполегливості.

Використана методика дала вичерпно проаналізувати здібності дитини і передбачити їх подальший розвиток. Якщо дитина показала високі результати під час дослідження - це свідчить про наявність обдарованості, однак при низьких результатах не слід робити поспішного висновки про відсутність обдарованості. Необхідною умовою роботи з дітьми повинна бути наявність у дорослих навичок виявлення даного феномену створення оптимальних умов засвоєння соціального досвіду, навчання і відносин з ровесниками.

У дитинстві необхідно приділяти увагу обдарованості дитини і не пригнітити, а розвинути її, допомогти дитині пізнати та розкрити себе з кращих сторін. Дорослі повинні створити необхідні соціальні, психологічні, педагогічні умови для всебічного гармонійного розвитку обдарованої дитини, виховання культурної, обізнаної, творчої особистості. Розвивати на належному рівні види обдарованості, які допоможуть дитині реалізувати себе у різних сферах діяльності у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андерсон Дж.: Когнитивная психология. Питер, 2002. 496 с.
2. Бейтс Я., Мундай С.: Талановиті, амбітні та обдаровані діти. Варшава, 2005. 81с.
3. Білодід І., Бурячок А., Доценко П.: Словник української мови. Київ, 1973. 840 с.
4. Блер А., Демулдер Е., Денхем А., Левітас Дж., Соєр К.: Розвиток дитини. Дошкільна емоційна компетентність: Шлях до соціальної компетентності. Нью Йорк, 2003. 238-256с.
5. Блінова В., Блінова Л.: Дитяча обдарованість: теорія і практика: навчально-методичний посібник. Казань, 2010. 56 с.
6. Богоявленська Д.: Психология одаренности: понятие, виды, проблемы. Выпуск 1 - Москва: 2005. 176 с.
7. Бозаджиев В., Кукушин В.: Одаренные дети: Теория и практика обучения и развития. Ростов. 2014. 312 с.
8. Веліканова О., Дзюбенко О.: Система роботи з обдарованими учнями. Методичний посібник. Харків, 2009. 40с.
9. Волкова Н.: Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академія», 2001. 615 с.
10. Воронцова Е.: // Обдарованість: діагностика та система роботи із здібними дітьми // Психолог (спецвипуск), № 25/28. 2006.
11. Головин С.: Словарь практического психолога. Минск, 1997. 800с.
12. Делор Ж.: Образование: Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века. ЮНЕСКО. 1996. 31 с.
13. Дружинин В.: Психология общих способностей. «Питер». 2007. 368 с.
14. Зимняя И.: Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва. 2004. 42с.
15. Каленюк Н.: Виявлення обдарованих та здібних учнів. <http://ppt4web.ru/pedagogika/vijavlennja-obdarovanikh-dtejj.html>. (08.02.2018)
16. Карпенко Н.: Психологія обдарованості: підходи до розуміння. Науковий вісник ЛДУВС. http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/01_2013/13knapdr.pdf (07.05.2019)
17. Корнієнко І., Приведа О.: Обдаровані діти діагностика та супровід. Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. / Львів. 2010. 31с.
18. Кононко О.: Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» Київ. 2008. 430с.

19. Костельнік Й., Грегори К., Уірен А.: Соціальний розвиток та навчання дітей, 7 вид. Белмонт. 2011. 560с.
20. Маркхам Л.: Мирні батьки, щасливі діти. Нью Йорк. 2012. 304с.
21. Марущак О.: Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: Методичні рекомендації. Житомир. 2017. 134с.
22. Мойсеюк Н.: Педагогіка. Навчальний посібник. 5 видання, перероблена та доповнена. Київ. 2007. 656 с.
23. Морозов С., Шкарапуга Л.: Словник іншомовних слів. Київ. 2000. 680 с.
24. Немов Р.: Общие основы психологи. ВЛАДОС, 2003. 688 с.
25. Пшетачник-Геровська М., Влодарський З.: Освітня психологія. Том 1. Варшава, 2014. 376с.
26. Савенков А.: Одаренные дети в детском саду и школе: Учебник пособие для студентов высших учебных заведений. Москва. «Академия» 2000. 232с.
27. Седова Т.: Ціннісні орієнтації педагогічного супроводу обдарованих учнів в освітньому середовищі гімназії. Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. Харків, 2009. 40 с.
28. Слободинюк Л.: // Система пошуку обдарованих дітей // Психолог. – 2003. № 54.
29. Селевко Г.: Энциклопедия образовательных технологий. Т-1. М.: Народное образование, 2005. 556 с.
30. Татур Ю.: Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования: авторская версия: Материалы ко второму заседанию методологического семинара. Москва. 2004. 16 с.
31. Тейлор Дж.: Ваші діти слухають: Дев'ять повідомлень, які вони повинні чути від вас. Нью Йорк. 2011. 286с.
32. Терещенко Л.: Психологічні особливості виховання обдарованих дошкільників. <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15176-psixologichni-osoblivosti-vixovannya-obdarovanix-doshkilnikiv.html>. (07.03.2018, 16.14).
33. Хуторской А., Хуторская Л.: Компетентность как дидактическое понятие: содержание, структура и модели конструирования. 2008. Вып. 1.
34. Шарипов Ф. В.: Профессиональная компетентность преподавателя вуза // Высшее образование сегодня. 2010.
35. Шимчак М.: Словник польської мови, Варшава. 1994. 1260с.
36. Яншина Т.: Освіта та розвиток обдарованості особистості. // Обдарованість: Психолого-педагогічний аспект. Київ. 2013. № 8-9 (15-16).

REZÜMÉ

Szakedolgozatom témája: „Tehetségkutatás és kompetenciavizsgálat az óvodában”. Szakirodalmi és gyakorlati kutatásom célja abban rejlett, hogy feltárjam a gyerekekben rejlő tehetség típusokat és a fejlődésüket elősegítő pszichológiai tényezőket és a közöttük lévő lehetséges kapcsolatrendszereket.

A tehetségesség és a kreativitás az egyéni fejlődés minden szintjén megnyilvánulhat, amely szerkezetileg több összetevőt foglal magába, és amely a tehetség kibontakozását ösztönzi. Ezek az összetevők: a kíváncsiság, a problémák iránti érzékenység, a feladat globális érzékelése és prognosztizációs készség, a fejlett szókinccs, az értékelési képesség, a találékonyság, a logikaigondolkodásra való képesség, a kitartás, és a saját maga által elért eredmények értékelése.

Szakedolgozatomban, megfelelő szakirodalmi megalapozás mellett, vizsgáltam a „tehetség”-, a „kompetencia”- és a „tehetségek fajtái” fogalmak megfelelő definiálását, értelmezését. Ezen túlmenően bemutatom a tehetség fejlődésének törvényszerűségeit, a fejlődést elősegítő tényezők rendszereit, struktúráit, az idevonatkozó pszichológiai elméletek alapján. Erre alapotként vizsgáltam a tehetségfajták kibontakoztatásának lehetőségeit, fejleszthetőségüket a különféle kompetenciastruktúrák összefüggéseiben, különös tekintettel az óvodás korra. Kutatásom során különös figyelmet szenteltem a tehetségkezdemények típusainak, fajtáinak elemzésére, illetve azok fejlettségi szintjeinek meghatározhatóságára, valamint a tehetség fejlődését ösztönző belső személyiségtényezőkre, amelyek befolyása elősegíti a gyermeki tehetség kibontakozását.

A hipotézis bizonyítására D. Haan és M. Kaff „Teheségtérkép”- módszerét alkalmaztam A. Savenkov adaptációjában. A tehetségkutatást a Lembergi megye, 6. sz. Boriszlávi óvodájában végeztem el, tíz, a 6 éves kort elért gyermek részvételével.

A vizsgálati eredmények elemzése során megállapítást nyert, hogy melyik gyermek milyen típusú tehetségkezdeménnyel rendelkezik, és milyen fejlettségi szinten van jelen a gyermek kompetenciafejlődésének folyamatában. A vizsgálat második része rávilágított arra is, hogy melyik gyermekben, milyen típusú belső (pszichikai) tényező segíti a tehetségkezdemények fejlődését. A gyermekek vizsgálati értékei alapján, az alkalmazást nyertek a fejlettségi szintek is. A vizsgálat eredménye rámutatott a fejlettségi szintje összefügg a belső tényezők hatásának erejével.

Mind a pedagógusok, mind pedig a szülők részéről kellő figyelmet kell fordítani arra, hogy a gyermekekben rejtőző tehetség típusokat idejekorán feltárják, és a gyermek belülről jövő törekvéseit megfelelően értelmezve támogatják, a fejlődés érdekében.

A felnőtt az, akinek meg kell teremtenie a tehetséges gyermek átfogó, harmonikus fejlődéséhez szükséges kulturális, intellektuális, érzelmi, társadalmi, pszichológiai, pedagógiai feltételeket.

СПИСОК МАЛЮНКІВ:

Мал.1. Модель обдарованості за Дж. Рензулі.....	15
Мал.2. Мультифакторна модель обдарованості Ф.Монкса.....	16
Мал.3. Модель обдарованості Д. Фельдхусина	17
Мал.4. Мюнхенська модель обдарованості за К. Хеллером	18
Мал.5. Характеристика компетентності за І.Зимовою.....	26

СПИСОК ТАБЛИЦЬ:

Таблиця №1. Узагальнююча таблиця оцінки ступеня розвитку у дитини певного виду обдарованості.....	39
Таблиця №2. Узагальнююча таблиця внутрішніх чинників розвитку обдарованості.....	42

ДОДАТКИ